

Innst. S. nr. 139

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra finanskomiteen

St.meld. nr. 8 (2004-2005)

Innstilling fra finanskomiteen om perspektivmeldingen 2004 - utfordringer og valgmuligheter for norsk økonomi

Til Stortinget

1. INNLEDNING

1.1 Sammendrag

Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, økt verdiskaping, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og en langsiktig, bærekraftig utvikling. Et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå disse målene. For å understøtte hovedmålene legger Regjeringen avgjørende vekt på langsiktighet i den økonomiske politikken, og vil sørge for stabile rammevilkår for næringsvirksomhet. Alle delene av den økonomiske politikken må virke sammen for å sikre målene om høy, stabil og bærekraftig vekst.

I utformingen av den løpende økonomiske politikken må ulike hensyn og formål veies mot hverandre. Blant annet må dagens behov vurderes mot hensynet til en bærekraftig utvikling på lengre sikt. For å lykkes i slike avveininger må den økonomiske politikken bygge på en god forståelse av rammebetingelsene for den økonomiske utviklingen og av de hovedutfordringene norsk økonomi kan bli stilt overfor i årene som kommer.

Langsiktige utfordringer

Med utgangspunkt i forutsetninger på sentrale områder drøfter meldingen noen mulige forløp for norsk økonomi fram mot 2060. Drøftingen belyser enkelte hovedutfordringer for det norske samfunnet gjennom de kommende tiårene, og hvilken betydning disse utfordringene kan ha for politikktutformingen også de nærmeste årene. Som andre vestlige land, skapte Norge gjennom det forrige århundret et godt grunnlag for et moderne velferdssam-

funn. Selv om oljevirkosomheten har gitt et betydelig løft til norsk økonomi de siste tiårene, utgjør produksjonen i Fastlands-Norge rundt 80 pst. av landets samlede verdiskaping. Denne andelen vil øke etter hvert som utvinningen av petroleum gradvis avtar. Å sikre vekstevnen i fastlandsøkonomien framover er derfor en hovedutfordring for den økonomiske politikken.

Analysene i meldingen illustrerer at evnen til å utvikle og ta i bruk ny teknologi, nye produkter og nye organisasjons- og arbeidsformer er avgjørende for veksten i verdiskapingen, og dermed også for hvilket velferdsnivå Norge kan ha innenfor rammene av en bærekraftig utvikling. De underbygger samtidig hvor viktig det er at arbeidskraft og kapital benyttes der potensialet for verdiskaping er høyest. Den økonomiske politikken i vid forstand må legge til rette for innovasjon, omstilling og effektivisering både i næringslivet og i offentlig forvaltning. Arbeidsstyrkens kompetanse er også viktig i denne sammenheng. Det må derfor stilles høye krav til utdanningssystemet.

En viktig forutsetning for den gode økonomiske utviklingen gjennom forrige århundre har vært Norges utstrakte deltakelse i det internasjonale økonomiske samkvemmet. En stadig tettere sammenveving av land og verdensdeler bidrar til større fordeler ved utveksling av varer, tjenester, arbeidskraft og kapital, og til utvidet politisk og kulturelt samarbeid. Norske bedrifter får muligheter til ytterligere å utnytte egne fortrinn, men samtidig øker kravene til omstillingsevne. Økt internasjonal integrasjon setter også nye rammer for utformingen av politikk på nasjonalt nivå.

Den økonomiske utviklingen i forrige århundre ble understøttet av vekst i andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder. Det ligger an til at denne trenden snart vil snu. Økende levealder og lavere fruktbarhet enn gjennom forrige århundre tilsier at antall personer i yrkesaktiv alder vil vokse langsommere enn befolkningen i alt, mens andelen eldre vil øke sterkt. Dette ventes å gi kraftig vekst i offentlige utgifter fra 2015-2020, først til alderspensjoner og noe senere til pleie- og omsorgstjenester.

Ved en videreføring av dagens pensjonssystem er utgiftene til alderspensjon i folketrygden alene anslått å øke til om lag 16 pst. av verdiskapingen i fastlandsøkonomien fram mot 2060, fra et nivå på om lag 6 pst. nå. Ifølge beregningene i denne meldingen vil ikke realavkastningen av Petroleumsfondet gi vesentlige bidrag til å dekke denne utgiftsveksten. Det er da lagt til grunn at petroleumsproduksjonen gradvis vil falle fra dagens høye nivå, og at oljeprisen på lang sikt blir liggende i området 130-230 2005-kroner pr. fat. Handlingsrommet i de årlige statsbudsjettene, som allerede i dag framstår som begrenset, vil dermed komme under ytterligere press.

Presset på offentlig budsjetter vil lette noe, dersom økende levealder i befolkningen samtidig innebærer at folk holder seg friske lenger, eller dersom det er mulig å produsere de offentlige velferdstjenestene med mindre ressursinnsats enn i dag. Analysene i denne meldingen indikerer likevel at offentlig sektor ved en videreføring av dagens skattenivå etter hvert kan få et betydelig, udekket finansieringsbehov. En ytterligere økning i skattenivået vil trolig ha uheldige effekter på arbeidstilbud og kapitaltilgang, og dermed bidra til å redusere verdiskapingspotensialet i økonomien. Økt arbeidsinnsats vil på den annen side kunne lette trykket på budsjettpolitikken. Endringer i skatte- og overføringssystemet som bidrar til økt arbeidsinnsats, må derfor ha høy prioritet. Overføringssystemet skal samtidig fortsatt sikre økonomisk og sosial trygghet ved bortfall av arbeidsinntekt.

Stereke produktivitetsvekst i privat sektor vil øke inntektsgrunnlaget, men ikke automatisk løse utfordringene for offentlig sektor. Dette skyldes at lønns- og pensjonsutgiftene langt på vei følger produktivitetstilveksten i økonomien, slik at ikke bare skatteinntektene, men også offentlige utgifter øker når produktiviteten går opp. En vekstkraftig økonomi vil likevel styrke mulighetene for å møte de budsjettpolitiske utfordringene, fordi det samlede økonomiske handlingsrommet øker.

Tiltak som bidrar til bedring av ressursbruken i offentlig finansiert tjenesteproduksjon er viktige i videreutviklingen av det norske velferdssamfunnet. Dels kan de gi bedre tjenester for hver krone som brukes, dels kan de redusere kostnadene ved et godt tjenestetilbud. Innføring eller utvidelse av brukerbetaling kan både bidra til finansiering og til en bedre dimensjonering av tjenestetilbudet, men må veies opp mot viktige sosiale hensyn. Alle innbyggere skal sikres grunnleggende offentlige velferdstjenester.

En politikk basert på god forståelse av de underliggende drivkreftene

Meldingen peker både på noen forutsetninger for fortsatt økonomisk vekst og på mulige skritt i retning av en bærekraftig offentlig sektor. De framtidige politikkvalg må bygge på en god forståelse både av utfordringene for norsk økonomi og av hvilke valgmuligheter som foreligger. Meldingen søker å bidra til en slik forståelse ved å presentere og drøfte viktige utviklingstrekk i det norske samfunnet og i norsk og internasjonal økonomi. Den bør

dermed også kunne tjene som viktig bakgrunnsinformasjon for deltakere i samfunnsdebatten.

Meldingen inneholder ikke konkrete forslag til politikk. Hensikten med meldingen er å analysere det framtidige handlingsrommet, ikke å skissere hvilke konkrete tiltak som bør iverksettes i framtiden. Analysene understreker likevel betydningen av Regjeringens arbeid med tiltak for å fremme økonomiens vekstevne og konkurransekraft, modernisere offentlig sektor, styrke deltakelsen i yrkeslivet og reformere pensjonssystemet. Regjeringen har allerede foreslått og gjennomført flere tiltak for å møte utfordringene, og vil fremme nye, viktige forslag blant annet i Pensjonsmeldingen og Forskningsmeldingen. Regjeringen vil også legge fram en melding som tar opp de framtidige utfordringene for pleie- og omsorgssektoren.

1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ranveig Frøiland, Svein Roald Hansen, Tore Nordtun, Torstein Rudihagen og Hill-Marta Solberg, fra Høyre, Svein Flåtten, Torbjørn Hansen, Heidi Larssen og Jan Tore Sanner, fra Fremskrittspartiet, Gjermund Hagesæter, lederen Siv Jensen og Per Erik Monsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Øystein Djupedal, Audun Bjørlo Lysbakken og Heidi Grande Røys, fra Kristelig Folkeparti, Ingebrigt S. Sørfonn og Bjørg Tørresdal, fra Senterpartiet, Morten Lund, fra Venstre, May Britt Vihovde, og fra Kystpartiet, Steinar Bastesen, viser til Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken, som er arbeid til alle, økt verdiskapning, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og en langsiktig, bærekraftig utvikling, men påpeker samtidig at selv om det er enighet om disse målene, er det ulike oppfatninger om hvordan de best realiseres.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet understreker at målet for politikken er et rettferdig samfunn med arbeid for alle, like muligheter for utdanning og trygghet for omsorg og helsetilbud når man trenger det. Dette kan bare oppnås ved å styrke fellesskapet og fellesskapets muligheter til å løse sentrale velferdsoppgaver, slik at alle får like god tilgang til velferdstjenester, uavhengig av økonomi og bosted.

Disse medlemmer viser til analysene i perspektivmeldingen som tilsier at hvis veksten fortsetter, vil forbruk og produksjon per innbygger være betydelig høyere i 2060 enn i dag. Disse medlemmer understreker at den økonomiske veksten må skje innenfor rammen av en bærekraftig utvikling, hvis ikke kommende generasjoners muligheter for å dekke sine behov skal undergraves. Det avgjørende for samfunnsutviklingen er hvordan vi velger å bruke disse økte

mulighetene. Disse medlemmer mener de økte mulighetene må brukes til å styrke verdiskapingen og sysselsettingen i alle deler av landet, blant annet gjennom økt innsats i forskning og utvikling og til å styrke samfunnets evne til å sikre alle tilgang til sentrale velferdsordninger som barnehage, utdanning, omsorg og helse. Da skaper vi et rettferdig, trygt og produktivt samfunn, fordi det legges til rette for at alle kan delta aktivt i verdiskapingen, og vi kan unngå den situasjon analysene peker mot, nemlig en sterk underfinansiering av fellesskapsoppgavene.

Disse medlemmer mener det er nødvendig med en ny politikk. En fortsettelse av dagens kurs med økt vekt på privatisering og svekket samfunnsansvar gir et samfunn med mindre rettferdighet, større utrygghet og større forskjeller mellom grupper og mellom distrikter og sentrale strøk.

Disse medlemmer viser til at den nordiske modellen, som bygger på godt utbygde og universelle velferdsordninger, nært samarbeid med og mellom partene i arbeidslivet, og en konkurransedyktig privat sektor, kommer godt ut i internasjonale sammenligninger. De nordiske landene kjennetegnes av et høyt velferdsnivå, god produktivitet, god økonomisk vekst og relativt lav arbeidsledighet. Disse medlemmer vil understreke at den nordiske modellen bygger på en aktiv offentlig sektor som sammen med næringsliv, organisasjoner og befolkning har utviklet gode samfunn. Denne modellen er en modell som har vist seg meget hensiktsmessig og konkurransedyktig og bør legges til grunn også i framtida.

Disse medlemmer understreker at det må satses på forebygging av helseskader, miljøskader, kriminalitet og trafikkskader, og at dette også bidrar til å redusere offentlige utgifter. En styrking av kampen mot svart økonomi vil også bedre offentlige finanser ved at inntektene øker. Disse medlemmer vil videre understreke at fraflytting fra distriktene og mer press på sentrale områder vil føre til at samfunnet blir dyrere i drift.

ARBEIDSLIV, SYSSELSETTING OG VERDISKAPING

Disse medlemmer vil understreke at arbeidskraften utgjør 85 pst. av nasjonalformuen. Disse medlemmer viser til at det er viktig å stimulere til arbeidsinnsats ved å bruke økonomiske incentiver. En ensidig satsing på slike virkemidler er imidlertid ikke tilstrekkelig. Arbeidslivet oppleves for mange som stadig tøffere, og de som har redusert arbeidsevne står i fare for å støtes ut. Også blant andre grupper, som innvandrere og eldre, finnes det en stor underutnyttet ressurs. En sterkere satsing på inkluderende arbeidsliv og god seniorpolitikk vil være avgjørende for å mobilisere disse arbeidskraft-ressursene i en framtid som vil preges av mangel på arbeidskraft.

Disse medlemmer understreker at de foreløpige resultatene av IA-avtalen viser at dette er tiltak som virker. Samarbeidet mellom partene i arbeidslivet har vært og vil fortsatt være viktig for å videreutvikle den norske velferdsstaten.

Disse medlemmer vil opprettholde arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen, gå imot økt

adgang til midlertidig ansettelser og reversere svekkelser av arbeidstakernes vern. Disse medlemmer vil understreke at det må legges til grunn at alle arbeidstakere i Norge skal ha norske lønns- og arbeidsvilkår.

Disse medlemmer vil skjerpe kampen for å redusere den høye ledigheten, blant annet gjennom flere tiltaksplasser og innføre en ungdomsgaranti som sikrer alle under 25 år rett til arbeid, utdanning eller arbeidsmarkedstiltak. Kutt i dagpengeordningen skal rettes opp. Det skal settes inn ekstra ressurser for å få langtidsledige i jobb.

Disse medlemmer vil understreke at langsiktig satsing på forskning og utdanning er avgjørende for å trygge grunnlaget for norsk verdiskaping og velstandsutvikling. Skal norsk næringsliv kunne konkurrere med lavinntektsland, må vi satse på fortsatt høy produktivtetsutvikling og et mer kunnskapsintensivt næringsliv. Dette kan bare lykkes gjennom en økt satsing på humankapitalen i landet. Det norske skole- og utdanningssystemet må ha nok ressurser. I et samfunn i stadig forandring er det nødvendig å satse på livslang læring, noe som blant annet forutsetter gode etterutdanningstilbud og gjennomføring av etter- og videreutdanningsreformen.

Disse medlemmer vil øke forskningsinnsatsen minst til OECD-nivå og øke støtten til næringsutvikling gjennom Innovasjon Norge, SIVA og de regionale utviklingsmidlene. Disse medlemmer mener at staten må bidra til utviklingen av et innovativt og konkurransedyktig næringsliv gjennom en aktiv og målrettet næringspolitikk, økte investeringer i infrastruktur og teknologi for å øke verdiskapingen.

Disse medlemmer mener at staten aktivt må utnytte det nasjonale handlingsrommet som gis innenfor WTO- og EØS-avtalen, for å legge til rette for et bærekraftig landbruk over hele landet.

Disse medlemmer vil arbeide aktivt overfor EU for å gjeninnføre ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift.

Disse medlemmer vil ha et sterkt offentlig og nasjonalt eierskap for å sikre viktige politiske mål, nasjonal forankring og sikre råderetten over naturressurser og sikre at disse kommer fellesskapet til gode.

Disse medlemmer vil opprettholde hjemfallsordningen og ivareta målet om offentlig eierskap og nasjonal kontroll over vannkraftressursene.

Disse medlemmer vil oppfylle Norges forpliktelser i følge Kyoto-avtalen til reduksjon i utslipp av klimagasser. Det skal legges til rette for en kraftig økning av ny fornybar energiproduksjon. Det skal satses mer på kollektivtrafikk, særlig i og rundt de store byene.

SKATT

Disse medlemmer vil ha et skattesystem som sikrer inntekter som kan finansiere fellesoppgavene, bidra til utjamning av inntekt mellom personer og stimulere til produksjon og produkter som ikke skader helse og miljø. Skattesystemet skal sterkere enn i dag bidra til en mer rettferdig inntektsfordeling i samfunnet. Det skal innføres skatt på aksjeutbytte.

Disse medlemmer viser til internasjonale sammenligninger der det framgår at land med relativt høyt skattenivå og gode, brede velferdsordninger gjør det svært godt når det gjelder produktivitet, vekst og sysselsetting. Det er derfor ikke noen motsetning mellom et relativt høyt skattenivå på den ene siden og vekst og velstand på den annen. I forhold til våre naboland er skattenivået i Norge konkurransedyktig.

Disse medlemmer mener at endringer i skattesystemet må skje innenfor rammer som stimulerer norsk næringsliv til økt verdiskaping og sysselsetting.

Disse medlemmer mener at utformingen av skattesystemet er like viktig som skattenivået. Gjennom satsing på grønne skatter kan skattesystemet bidra til bærekraftig utvikling og til å løse miljøproblemer globalt, nasjonalt og lokalt.

ET STERKERE FELLESSKAP

Disse medlemmer mener at en rekke samfunnsoppgaver løses best i fellesskap. Det er viktig at alle har trygghet for at de nødvendige helse- og sykehustjenester er tilgjengelige, at alle barn får de samme utviklingsmulighetene og at hele befolkningen uavhengig av helse, funksjonsevne, sosial situasjon og bosted er sikret livsopphold. Dette gjøres best ved at det offentlige har ansvaret for tjenestene. Brede og gode velferdsordninger for alle forutsetter en offentlig sektor av betydelig omfang.

Offentlig sektor må etter disse medlemmers syn kontinuerlig forbedres, for å få best mulige tjenester gitt de ressursene som brukes. Dette bør skje i samspill med dem som har størst kunnskap om sektoren, brukerne av tjenestene og de ansatte.

Disse medlemmer viser til at kommunene har ansvaret for de fleste velferdstilbudene. I dag sliter de fleste kommuner med for lave inntekter i forhold til oppgavene. Disse medlemmer vil øke kommunenes frie inntekter og utarbeide en helhetlig plan for å rette opp den økonomiske ubalansen i kommunesektoren.

Disse medlemmer vil sikre alle som ønsker det, banehageplass og innføre ny makspris på 1 750 kroner måneden (2005-kroner). Finansieringsgrunnlaget for barnehagene skal styrkes for å kunne bedre kvaliteten.

Disse medlemmer går imot privatisering og kommersialisering av offentlige velferdstjenester. På områder som utdanning, helse og omsorg vil utviklingen av private markeder undergrave mulighetene for omfordeling og for å sikre alle samme tilgang til grunnleggende tjenester ut fra sine behov. Samtidig vil den samlede ressursbruken på disse sektorene øke, noe som gir dårligere samfunnsøkonomi og føre til økt byråkrati. Resultatet vil også bli forskjellsbehandling basert på økonomisk evne og eller bosted. Endringene i privatskoleloven reverseres slik at bestemmelsene om krav til alternativ pedagogikk eller religion for rett til statsstøtte gjeninnføres.

Disse medlemmer vil styrke skolen ved å legge forholdene bedre til rette for tilpasset opplæring, blant annet ved å begrense gruppestørrelsene. Gratisprinsippet i skolen skal styrkes. Skolefritidsordningen skal gjøres bedre og billigere. Utlånsordningen for oppussing av skolebygg skal videreføres og forsterkes.

Disse medlemmer viser til at behovene innen helsevesenet vil øke framover, både fordi det blir flere eldre og fordi den medisinske utviklingen gir nye behandlingsmuligheter. Norge skal ha et helsevesen som sikrer alle behandling uten lang ventetid og av god kvalitet. Sykehustilbudet skal være desentralisert, og føde- og akuttavdelinger skal ikke legges ned av økonomiske årsaker. Disse medlemmer vil sikre sykehusene tilstrekkelige bevilgningsnivå for å nå dette målet og evaluere store reformer i helsevesenet, som sykehusreformen og innsatsstyrt finansiering. Den folkevalgte innflytelsen over sykehussektoren skal styrkes.

Disse medlemmer vil at det føres en konsekvent politikk mot diskriminering og for samfunnsmessig likestilling.

Disse medlemmer viser til at kulturlivet er viktig for identitet, tilhørighet, opplevelser og livsutfoldelse og vil trappe opp bevilgningene til kulturlivet slik at 1 pst. av statsbudsjettet går til kultur innen 2014.

INTERNASJONAL ØKONOMI

Disse medlemmer vil trappe opp utviklingshjelpen til minst 1 pst. av BNI, og vil arbeide for et kraftfullt globalt samarbeid med sikte på å løse felles utfordringer, herunder realisere FN's tusenårs mål for bekjempelse av fattigdom, og for å sikre utviklingsland gjeldslette og et rettferdig handelssystem. Nye trusler mot internasjonal fred og sikkerhet må møtes med helhetlige strategier, videreutvikling av folkeretten og effektive og relevante virkemidler og institusjoner. Tiltak for å styrke et godt og demokratisk styresett, funksjonsdyktige stater og god forvaltningspraksis må stå sentralt.

Disse medlemmer vil bidra til å innføre nye finansieringskilder som kan medvirke til global omfordeling og styrke FN-institusjonene, for eksempel tobinskatt, karbonskatt og skatt på våpenhandel.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at perspektivmeldingen drøfter noen mulige forløp for norsk økonomi fram mot 2060. Meldingen understreker at å sikre vekstevnen i fastlandsøkonomien fremover er en hovedutfordring for den økonomiske politikken, og at evnen til å ta i bruk ny teknologi, nye produkter og nye organisasjons- og arbeidsformer er viktig. Disse medlemmer viser til at det ventes kraftig vekst i offentlige utgifter fra 2015-2020, først til alderspensjoner og noe senere til pleie- og omsorgsutgifter. Perspektivmeldingen peker på at offentlig sektor ved en videreføring av dagens skattenivå etter hvert kan få et betydelig, udekket finansieringsbehov.

Disse medlemmer viser til at Samarbeidsregjeringen på sentrale områder har staket ut en ny kurs for landet. En politikk som har lagt grunnlag for vekst og skapt rom for prioritering av sentrale velferdsområder. Perspektivmeldingen legger klare begrensninger på handlingsrommet i årene som kommer. Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har i regjering på viktige områder samlet seg om langsiktige løsninger som tar

hensyn til de rammer som trekkes opp i perspektivmeldingen.

Disse medlemmer vil peke på følgende områder:

- En økonomisk politikk, med vekt på å sikre og skape arbeidsplasser, gode forutsetninger for verdiskaping og ansvarlig bruk av oljepenger på basis av handlingsregelen.
- Skattereformen, som vil gi et mer rettferdig skattesystem. Det tas sikte på å avvikle formuesskatten og å gi lettelser for personer og bedrifter. 2005 er det første år hvor folk ikke lenger betaler boligskatt.
- Pensjonsreformen, med sikte på å trygge fremtidens pensjoner ved å gjøre pensjonssystemet mer bærekraftig. Samarbeidsregjeringen har derved lagt grunnlaget for en av tiårets viktigste og største reformer.
- Målrettet arbeid for å unngå et sorteringssamfunn, bl.a. ved etiske retningslinjer innen bio- og genteknologi.
- Skolereformer, bl.a. med et kunnskapsløft, ny lov om friskoler, nasjonale prøver og innføring av et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem med etablering av skoleporten.no.
- Valgfrihet, bl.a. for småbarnsforeldre når det gjelder barnehage eller kontantstøtte.
- Bedring for frivillige organisasjoner bl.a. med innføring av gavefradrag.
- Miljø og energipolitikken, bl.a. mht. tidlig kvotesystem i forkant av Kyotoavtalen, verneplan for vassdrag og prosess knyttet til olje- og gassvirkosomhet i Barentshavet.
- Viktige utenrikspolitiske saker som EØS, holdningen til NATO og styrking av FN.
- En helhetlig utviklingspolitikk for å bekjempe fattigdom og fremme menneskerettigheter, bl.a. ved økt bistand, kamp mot korrupsjon og for bedre styreset.

Disse medlemmer deler perspektivmeldingens virkelighetsbeskrivelse og mener den gir et godt og nyttig grunnlag for å drøfte langsiktige utfordringer og muligheter for norsk økonomi.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kystpartiet mener det er liten tvil om at et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en viktig forutsetning, selv om det finnes et betydelig forbedringspotensial, som er nødvendig å utnytte dersom målene om høy, stabil og bærekraftig vekst skal nås.

Regjeringen skriver at den legger avgjørende vekt på langsiktighet i den økonomiske politikken og vil sørge for stabile rammevilkår for næringsvirksomhet.

Disse medlemmer deler dette syn, men vil samtidig understreke at langsiktighet og stabilitet alene ikke er tilstrekkelig. Rammevilkår dreier seg vel så mye om politikken innhold.

Disse medlemmer tar til orientering at analysene i meldingen illustrerer at evnen til å utvikle og ta i bruk ny teknologi, nye produkter og nye organisasjons- og arbeidsformer er avgjørende for veksten i

verdiskapningen, og dermed også for hvilket velferdsnivå Norge kan ha innenfor rammene av bærekraftig utvikling. Videre bekreftes viktigheten av fri flyt av arbeidskraft og kapital. Det bekreftes at den økonomiske politikken må legge til rette for innovasjon, omstilling og effektivisering både i næringslivet og i offentlig forvaltning. I tillegg viser analysene viktigheten av et godt utdanningssystem som skolerer en kompetent arbeidsstyrke.

Disse medlemmer registrerer også at konkurransedyktige betingelser for næringslivet er en kritisk suksessfaktor for en høy, stabil og bærekraftig vekst. Her vil, som nevnt i meldingen, endringer i skatte- og overføringssystemet som bidrar til økt arbeidsinnsats, prioriteres av Regjeringen. Lavere skatter på lønnsinntekter vil være et typisk eksempel på virkemidler som bidrar til flere i arbeid og et konkurransedyktig næringsliv.

Disse medlemmer viser for øvrig til at perspektivmeldingen og pensjonsmeldingen i stor grad baseres på de samme forutsetninger fra Regjeringens side.

2. VIKTIGE INTERNASJONALE UTVIKLINGSTREKK

2.1 Sammendrag

Kapittel 2 i meldingen drøfter langsiktige internasjonale utviklingsrekk i et bredt økonomisk, sosialt og miljømessig perspektiv, og viser at det i de siste tiårene har vært betydelig økonomisk og sosial framgang både i industriland og i mange utviklingsland. Sett under ett har utviklingslandene tatt inn på industrilandene på viktige områder som levealder, ernæring, tilgang på rent vann og utdanningsnivå. FNs mål om halvering av andelen som lever under 1 USD pr. dag mellom 1990 og 2015, vil trolig nås, mens andre av de såkalte tusenårsmålene vil være mer krevende å oppfylle.

En heving av levestandarden for hele verdens befolkning innenfor naturens tålegrenser krever frakopling mellom økonomisk vekst og miljøbelastninger. Norge og andre industriland har greid å nå slik frakopling på mange områder knyttet til nasjonale og regionale miljøproblemer. Når det gjelder enkelte viktige globale problemer, er det hittil ikke oppnådd en slik frakopling. Det gjelder blant annet på viktige områder som klima, biologisk mangfold og kjemikalier.

Den relativt gode utviklingen i internasjonal økonomi etter annen verdenskrig har gått hånd i hånd med et mer omfattende internasjonalt økonomisk samkvem. Blant annet gjennom samarbeidet innenfor GATT, WTO og OECD er handelshindre bygd ned og kostnadene ved kapitalbevegelser redusert.

Norge er en liten, åpen økonomi som er sterkt påvirket av utviklingen i internasjonale markeder. Utviklingen i prisene på internasjonale handelsvarer og endringer i den relative avlønningen av kapital og arbeidskraft er forhold av stor betydning for Norge, og kan drives fram både av endringer i handelen med varer og tjenester og gjennom internasjonal forflytning av arbeidskraft og realkapital. Utviklingen i prisen på olje og naturgass er av særlig betydning for Norge. Det er betydelig usikkerhet om framtidige oljepriser.

Sterkere integrasjon i verdensøkonomien av land som både har stor tilgang på billig arbeidskraft og høy økonomisk vekst, bidrar til å senke prisene på industrivarer basert på arbeidsintensiv produksjon, relativt til prisene på kunnskapsintensive produkter og energiråvarer. Norge, som produserer både industrielle råvarer, tjenester og energi, og har høyt utdannet arbeidskraft, vil lettere kunne høste fordeler av denne utviklingen enn land der næringssammensetningen ligger tettere opp til mønsteret i de nye vekstområdene. De mer arbeidsintensive delene av konkurranseutsatt norsk næringsliv vil likevel kunne bli utsatt for et betydelig omstillingspress som følge av økt konkurranse.

Også Europa preges av økt integrasjon, blant annet manifestert gjennom utvidelsen av EU/EØS-området med 10 nye medlemsland våren 2004. Det vil kunne ta flere tiår før levestandarden i nye medlemsland er på linje med gjennomsnittet i det gamle EU. Lave lønnskostnader i nye medlemsland kan dermed i lang tid framover gi incentiver til kapitalforflytninger til de nye medlemslandene, og til arbeidsutvandring til mer velstående land i EØS-området. De fleste av disse landene, herunder Norge, har imidlertid innført overgangsordninger for nye EU-/EØS-borgeres adgang til det felles, europeiske arbeidsmarked.

Med unntak for landbrukssektoren og fiskerisektoren gir EØS-avtalen tilnærmet like konkurransevilkår for norsk næringsliv og næringslivet i EU på Norges viktigste marked. Fordi Norge gjennom EØS i stor grad allerede er integrert i EUs indre marked, vil det økonomisk sett være av særlig betydning at Norge ved et eventuelt medlemskap i EU må erstatte kronen med euro.

2.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at de siste tiårene har vært preget av en sterk og langvarig økonomisk vekst internasjonalt, drevet fram av økende handel, nedbygging av handelshindringer og den teknologiske utvikling. I Norge har viktige drivkrefter vært utviklingen av en konkurransedyktig oljeindustri og en sterk utbygging av velferdssamfunnet, men stor vekt på økt utdanning og familiepolitiske tiltak som ga økende yrkesdeltagelse blant kvinner.

Flertallet er enig i Regjeringens påpekning av at en heving av levestandarden for hele verdens befolkning innenfor naturens tålegrense krever en frakopling av økonomisk vekst og miljøbelastninger. Det er nødvendig å komme over på en bærekraftig økonomisk utvikling, og utfordringen er særlig knyttet til klimautslipp, biologisk mangfold og kjemikaliebruk.

Flertallet viser til at den økonomiske utviklingen gjennom de siste 50 årene har gått hånd i hånd med utviklingen av et stadig sterkere internasjonalt samarbeid og oppbygging av internasjonale institusjoner som GATT, WTO og OECD for å sikre økt stabilitet, felles regelverk og kjøperegler. Spesielt for små land som Norge, med en åpen økonomi, er internasjonalt samarbeid og kjøperegler viktig.

Flertallet viser til at den økonomiske integreringen mellom land har kommet lengst i Europa gjennom

EU-samarbeidet og EØS-avtalen. Utvidelsen av EU-samarbeidet med 10 nye land fra 1. mai 2004 stiller Norge overfor nye utfordringer gjennom en økende konkurranse fra de nye EU-landene, hvor kostnadsnivået er betydelig lavere enn hos oss og de gamle EU-landene. Erfaringene viser at økonomisk svake land, som kommer med i EU-samarbeidet, får en raskere økonomisk utvikling og økt velferdsnivå. En slik utvikling vil også skape muligheter for norsk næringsliv.

Flertallet viser til at hovedutfordringen for Norge framover er knyttet til vår evne til å ta vare på en tilstrekkelig sterk konkurranseutsatt sektor som kan sikre balanse i norsk utenriksøkonomi når inntektene fra olje- og gassressursene synker. Skal vi lykkes, må det føres en aktiv næringspolitikk med vekt på forskning og utvikling som kan legge grunnlaget for et sterkere kunnskapsbasert næringsliv som kan bære et høyt kostnadsnivå. Videre forutsettes et tett samarbeid med partene i arbeidslivet, som bidrar til at kostnadsutviklingen i Norge ligger på linje med våre viktigste handelspartnere, og en ansvarlig innfasing av oljeinntektene i norsk økonomi.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at vi er inne i den andre globaliseringsprosessen som begynte å skyte fart i industrilandene rundt 1950. Fra 1950 til 2000 ble verdens produksjon av varer og tjenester seksdoblet, mens verdenshandelen ble atten ganger større. Disse medlemmer viser til at Norge har god nytte av et åpent og godt fungerende internasjonalt handelsregime. Felles globale regler reduserer transaksjonskostnader og svekker store lands muligheter til å legge et bilateralt press på handelspartnere. Disse medlemmer viser for eksempel til at norsk oppdrettsnæring i femten år har vært utsatt for anklager og handelspolitiske tiltak fra EU-markedet, og at WTO-regelverket er et viktig virkemiddel mot vilkårlighet, proteksjonisme og den sterkeste rett i internasjonal handelspolitikk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener EU-samarbeidet er viktig for å sikre trygghet, stabilitet og demokrati i vår egen verdensdel. Gjennom EØS-avtalen er norsk næringsliv, med unntak av landbruks- og fiskerinæringen, sikret full adgang til det indre marked. Gjennom Schengen-avtalen deltar Norge i det meste av EU-landenes samarbeid om indre og ytre sikkerhet. Hovedsvakheten ved dagens tilknytningsform til EU-samarbeidet er manglende medbestemmelse over de beslutninger om felles regelverk for det indre marked som vi må rette oss etter.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet to ganger har anbefalt at Norge burde bli med i EU-samarbeidet, fordi et medlemskap ville gjort det lettere å kunne ivareta norske interesser i et samarbeid vi er så sterkt knyttet til og avhengig av. Disse medlemmer vil understreke betydningen av at det innenfor dagens tilknytningsform må føres en aktiv Europapolitikk for å ivareta norske interesser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke det faktum at den første glo-

baliseringsprosessen i moderne tid, frem til 1. verdenskrig, nettopp var kjennetegnet av lave tollgrenser og omfattende frihandel. At perioden helt siden 1. verdenskrig har vært preget av proteksjonisme er et faktum, selv om vi på en rekke områder har vært vitne til en betydelig handelsliberalisering. Disse medlemmer vil derfor understreke betydningen av at Norge legger et vedvarende press i internasjonale fora for ytterligere liberalisering og bortfall av toll- og andre handelsbarrierer. Dette må selvsagt også gjelde på områder hvor Norge selv har betydelige handels- og tollbarrierer, som for eksempel landbrukssektoren. Når all erfaring viser at frihandel og fravær av ulike handelsbarrierer bidrar til økonomisk vekst, er det forunderlig at man fortsatt holder fast ved denne type virkemidler.

Disse medlemmer viser til at økt integrasjon i handel verden over fører til at også Norge må fjerne handelsbarrierer for friere flyt av varer og tjenester, særlig med tanke på avsetning for varene norsk næringsliv selv produserer. Norge kan vanskelig opprettholde egne tollbarrierer samtidig som vi krever at andre land bygger ned sine. Norge må satse på næringer hvor vi har naturlige, opparbeidede eller komparative fortrinn.

Viktig er også samhandlingen for utviklingsland som gjennom tilgang til internasjonale markeder blir i stand til å opparbeide seg inntekter og vekst. Det vil også her være umoralsk av Norge å legge hindringer i veien for handel og utvikling av arbeidsplasser. Disse medlemmer registrerer i denne sammenheng den nedbygging av tollbarrierer som er gjort over de siste årene på en rekke områder og vil arbeide videre for en ytterligere fri flyt av varer.

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at noen av FNs tusenårsmål vil være mer krevende å oppfylle enn andre.

Den lave levestandarden i mange u-land er først og fremst et resultat av landenes interne organisasjonsforhold og politiske system. Produksjonsevnen og innsatsviljen hos et folk forsvinner når de undertrykkes av totalitære styringsformer og planøkonomi. Økonomien kan heller ikke utvikles når de fleste industriland setter en effektiv stopper for import fra u-landene.

Disse medlemmer er av den oppfatning at det er en overordnet utfordring i kampen mot fattigdom å legge forholdene til rette for å integrere de fattige landene i verdensøkonomien. Utfordringene blir dermed å integrere de fattige landene i internasjonal handel og øke deres muligheter til å dra nytte av en stadig mer sammenvevd verdensøkonomi. Det er en positiv sammenheng mellom internasjonal handel, teknologisk utvikling, produktivitet og økonomisk utvikling.

For de fleste utviklingsland vil en bedring av markedsadgangen for deres varer og tjenester i industrilandene være av større betydning enn de samlede bistandsoverføringene de mottar. For at utviklingslandene skal få adgang til de rike lands markeder må alle former for eksportsubsidier og dumping av mat fra rike land til utviklingsland opphøre. I tillegg må rike land foreta reduksjoner i den handelsvridende, interne støtten samtidig som en ivaretar landbrukets betydning for kulturlandskap, miljø og bosetting.

Disse medlemmer vil understreke næringsutviklingen som en sentral del av utviklingspolitikken og kampen mot fattigdom. Disse medlemmer vil i denne sammenheng peke på følgende innsatsområder:

- Arbeidet for å forbedre rammebetingelser, herunder lovverk, institusjoner og infrastruktur.
- Landbruksutvikling, som også må sammenholdes med landbrukets betydning for næringsutvikling. Dette har også sammenheng med at landbruket først og fremst er de fattiges næring.
- Investeringer, med fokus rettet mot etablering av små og mellomstore bedrifter. NORFUND blir i denne sammenheng det vesentligste virkemiddelet. Disse medlemmer ønsker også at det bidras til videreutvikling av risikofinansiering som et virkemiddel for effektiv fattigdomsreduksjon, bl.a. ved å tilpasse støtteordningene til næringslivet med sikte på å gjøre disse bedre egnet til også å nå mindre aktører som i dag ikke hjelpes verken med mikrofinans, eller med investeringsfond som NORFUND. Samtidig vil disse medlemmer understreke den viktige betydningen av avbinding av norsk utviklingsbistand har. En slik avbinding vil i første rekke ha som konsekvens at den bidrar til å øke konkurransen om kontrakter som er finansiert gjennom norsk utviklingsbistand. Disse medlemmer vil understreke at Norge må arbeide aktivt i OECD for internasjonale standarder med hensyn til helse, miljø og sikkerhet. Det er viktig at avbinding ikke medfører "dumping" i forhold til de grunnleggende standarder som bør gjelde på dette området.
- Handelspolitikk, der disse medlemmer vil understreke viktigheten av økt markedsadgang og en mer rettferdig verdenshandel. Disse medlemmer legger vekt på at manglende eksportsuksess ikke bare skyldes andre lands handelshindringer, men ofte lav prioritering av næringsutvikling, svak kompetanse i kombinasjon med komplekse regelverk i importlandene. Norge må bidra til å tilrettelegge for økt eksport fra utviklingslandene, særlig de fattigste. Disse medlemmer vil peke på at Norge har avskaffet toll på varer fra de minst utviklede landene. Disse medlemmer vil også peke på viktigheten av at det foretas lettelsers også for de øvrige utviklingsland.

Disse medlemmer vil peke på behovet for åpenhet og informasjon om WTO-prosessen, ikke minst for å få et sterkt fokus på utviklingslandenes og små staters behov for et stabilt og rettferdig regelverk for handel.

Disse medlemmer vil peke på at rike land i flere tiår har forsterket den proteksjonisme som hindrer u-land å vokse gjennom økt eksport og gjennom å kunne investere i sin egen utvikling, akkurat som Norge gjorde på 1800-tallet og som Korea, Japan, Thailand og mange andre land gjorde på 1900-tallet. Disse medlemmer mener at den skade som proteksjonismen pådrar u-landene, er i penger regnet, mye større enn

bistanden. Bare de skader som EUs proteksjonisme gjør, tilsvarer alle rike lands offisielle bistand.

Disse medlemmer viser til at den britiske økonomiprofessoren Peter Boone på midten av 1990-tallet gjorde studier av 97 land som mottok bistand i løpet av 20 år og kom frem til at bistanden ikke har hatt noen påvirkning i det hele tatt på størrelsen av investeringer i fysisk kapital (eller på økonomisk vekst). Innenlandske investeringer reduseres omtrent i takt med de økende investeringene fra bistandsorganisasjonene. Bistanden gir mulighet til å frigjøre egne ressurser for andre formål enn dem som bistanden var tenkt for.

Disse medlemmer mener prinsipielt at det ikke bør gis direkte bistand fra den norske stat til ulike myndigheter i andre land. Slik stat til stat-bistand blir nærmest en aksept av myndighetene i mottagerlandene. Svært ofte vil mottagerlandene ha en bekymringsfull situasjon med hensyn til demokrati, menneskerettigheter og korrupsjon. Norge gjør klokest i å hjelpe befolkningen gjennom andre kanaler, som f.eks. ulike organisasjoner som jobber direkte mot befolkningen.

Skal man fortsette med stat til stat-bistand, mener disse medlemmer at det må være en klar forutsetning at landene bestreber seg på å være demokratiske, respektere anerkjente menneskerettighetsstandarder og bekjempe korrupsjon. I dette ligger det også et krav om at myndighetene må respektere ulike etniske og religiøse grupper og bidra til fred i eget land og i sin region. Land som ikke gjør tilstrekkelig for å oppfylle disse krav, må øyeblikkelig ekskluderes fra norsk bistand. Hjelpen må da gis gjennom andre kanaler som bedre ivaretar hele befolkningens behov.

Norge kan ha andre bilaterale problemstillinger vis-à-vis mottagerlandene, som f.eks. problemstillinger knyttet til retur av asylsøkere som har fått avslag på sin søknad. Norge må kunne stille krav ved avtaler om bistand at myndighetene i mottagerlandene er samarbeidsvillige også på slike områder.

Disse medlemmer finner det underlig at Regjeringen nesten ikke har viet noen oppmerksomhet til den utfordringen særlig vestlige land står overfor i forhold til flyktningstrømmer fra fattige og krigsherjede land. De aller fleste vestlige land møter denne utfordringen gjennom en vedvarende innstramming i flyktning- og asylpolitikken og i regelverket knyttet til innvandring. Regjeringen peker riktignok på denne utfordringen gjennom å stille spørsmål ved hvorvidt Norge fremstår som et attraktivt land for velutdannet arbeidskraft fra andre deler av verden.

Disse medlemmer vil vise til at flere internasjonale undersøkelser har vist at verdiskapningen knyttet til kvoteflyktninger fra FN som får opphold i vestlige land er svært dårlig, på tross av at disse landene plukker ut de mest kvalifiserte og minst belastede flyktningene. Kvoteflyktninger fra FN har ofte større behov for sosiale ytelser, samtidig som de har store problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet. Det er liten grunn til å tro at personer som får innvilget asyl ikke vil stå overfor de samme problemer.

Sett i lys av at Norge står i en særstilling i forhold til å ta imot de mest ressursvake kvoteflyktninger fra FN, kombinert med at vi kanskje har verdens mest omfat-

tende velferdssystem, må vi bare erkjenne at utfordringene for Norge er enda større enn for andre land med et mer selektivt inntak og dårligere velferdssystem.

Vi kan allerede i dag konstatere at flyktning- og asylstrømmen påfører Norge store kostnader, kostnader som selvfølgelig vil variere i tråd med den til enhver tid førte flyktning- og asylpolitikk. Med de sterke krefter vi i Norge i dag har i forhold til økt inntak av både kvoteflyktninger og asylsøkere er det med undring at disse medlemmer registrerer at Regjeringen ikke omtaler denne utfordringen i større grad.

Nettopp fordi innvandring påvirker statsfinansene er det svært vesentlig at man også har fokus på ulike forhold knyttet til dagens og fremtidens innvandrings- og flyktningpolitikk i Norge.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Kystpartiet understreker at framtida ikke er skjebnegitt - utviklingen kan styres. Regjeringen er i perspektivmeldingen mest opptatt av å vise at handlingsrommet for politisk styring er nærmest ikke-eksisterende. Beregninger i meldingen tyder på at vår velstand vil øke betydelig også i tiårene som kommer, på tross av store utfordringer særlig fra den demografiske utviklingen. Disse medlemmer vil peke på at det norske folk gjennom politiske valg har mulighet til å bestemme hvilken retning de ønsker at vårt samfunn skal gå i.

Valget står mellom høyresidas løsninger som bygger ned velferdsstaten, gir skattelette til de rikeste og knytter Norge enda tettere til USAs utenrikspolitikk. Men folk kan også velge en annen veg. Disse medlemmer vil avskaffe fattigdom i Norge og utjevne forskjellene mellom folk. Det betyr å styrke og utvikle velferdsstaten videre med nye reformer som vil gjøre Norge til et bedre og mer rettferdig samfunn å leve i. Det betyr å satse mer på utdanning og forskning, og utvikle næringslivet i en langsiktig og bærekraftig retning. Det betyr å møte den globale klimatrusselen offensivt ved å redusere Norges og verdens CO₂-utslipp, og satse på videreutvikling av miljøvennlig teknologi. Vi vil at alle som bor i landet vårt skal ha makt og reell politisk innflytelse over egen hverdag, på arbeidsplassene, i lokalmiljøene og over Norges utvikling og internasjonale rolle. Norge skal stå på de fattiges og de undertryktes side i verden.

Disse medlemmer registrerer at perspektivmeldingen peker på en rekke utfordringer særlig knyttet til landets økonomiske utvikling på lang sikt. Dette er nyttig informasjon i utformingen av den økonomiske politikken. Det er bred enighet om hovedmålene i den økonomiske politikken - arbeid for alle, økt verdiskaping, videreutvikling av velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og en bærekraftig utvikling på lang sikt. Disse medlemmer påpeker likevel at Regjeringens sterke betoning av skattelette som hovedvirkemiddel for å nå disse målene, mangler faglig forankring.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti vil at Norge skal bli et freds- og solidaritetsland med vekt på et utenrikspolitisk alternativ som er solidarisk med verdens fattige. Norges rolle

internasjonalt må være å ta parti for verdens fattige og undertrykte, og bidra aktivt til fredelige løsninger av konflikter.

Den urettferdige fordelingen av rikdommen i verden fortsetter, samtidig som sulten rammer millioner av mennesker. Disse medlemmer vil bidra til å fjerne fattigdommen, blant annet gjennom økt bistand, sletting av u-landsgjeld og å arbeide for rettferdig handel. Norge er et av verdens rikeste land, og vi har mange milliarder kroner investert i utlandet gjennom oljefondet.

Disse medlemmer viser til at oljefondet nå vokser i rekordhastighet pga. høye oljepriser og god vekst i verdens finansmarkeder. Disse medlemmer er glade for at oljefondet nå er underlagt etiske retningslinjer, og vil følge opp praktiseringen av disse retningslinjene. Men dette forplikter oss til fortsatt satsing på aktiv bistand. Målet om én prosent av BNI til bistand må nås raskt, og trappes videre opp etter det. Det må stilles krav om at bistanden mest mulig effektivt skal hjelpe de fattigste, og bidra til å dempe konflikter.

Disse medlemmer har alltid arbeidet for en mer selvstendig norsk utenrikspolitikk, noe som er viktig for å kunne være brobygger internasjonalt. Norges rolle har ved flere anledninger vært å bistå i å løse konflikter, og dette er en rolle disse medlemmer vil styrke og videreutvikle. Disse medlemmer er sterkt imot en utvikling hvor internasjonal rett og avtaler undergraves ved at stormakter tar seg til rette.

Det er tett sammenheng mellom fredsbygging og bekjempelse av fattigdom og sosiale forskjeller. Norge må bidra til en utviklingsfremmende og fattigdomsbekjempende politikk i alle internasjonale sammenhenger, blant annet ved allianser med land, sosiale bevegelser, fagbevegelsen og andre organisasjoner med samme interesser.

Vårt mål er en rettferdig verden i økologisk balanse. Det innebærer en rettferdig fordeling i dag uten at vi ødelegger muligheten for at våre etterkommere skal få tilfredsstilt sine behov. Ny kunnskap og teknologi er viktig for å kunne løse miljøproblemene, men det er også nødvendig å endre de drivkreftene som fører til rovdrift på naturen og økonomisk og kulturell utarming av de fattigste i verden.

Disse medlemmer ønsker ikke et norsk EU-medlemskap. Utviklingen etter 1994 både i EU og Norge viser at det var klokt å ikke bli medlem. For disse medlemmer er det særlig fire viktige grunner til ikke å ønske et norsk EU-medlemskap. Den første er at det vanskeliggjør kampen mot ledighet og for sosial utjevning. Den andre er at et EU-medlemskap vil frata Norge styringen av naturressursene, fisk, petroleum og vannkraft. Den tredje er det manglende demokrati og den manglende åpenheten omkring EUs beslutninger. Og sist, men ikke minst at Norge kan ha en selvstendig stemme ved internasjonale forhandlinger om handel, miljø og sikkerhet og utvikle en klarere rolle som brubygger ved konflikter. Disse medlemmer viser til at det har stor betydning at det finnes nasjoner som ikke er tett knyttet til stormakts interesser for å kunne bistå i konfliktløsning.

Disse medlemmer ønsker ikke at det skal sendes søknad om EU-medlemskap i neste stortingsperiode.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kystpartiet er opptatt av at land skal beholde politiske virkemidler for å sikre kontroll over egen økonomisk og politisk utvikling. Globalisering er ikke en naturlov, men en utvikling som kan styres. Internasjonal handel og WTO må underordnes FNs overordnede mål. Handelspolitikken må være rettferdig, og den må være økologisk bærekraftig. Disse medlemmer mener Norge bør ta konkrete initiativ til å reformere WTO-systemet i mer demokratisk og åpen retning.

Disse medlemmer er opptatt av at de fattigste i verden faller utenfor globaliseringen. Det siste tiåret har forskjellene mellom fattig og rik både globalt og innad i land økt. Disse medlemmer mener derfor at nye strategier for utvikling må fokusere mindre på utelukkende økonomisk vekst, og mer på mer rettferdig fordeling av velferd og tjenester. Handelsliberaliseringen som skjer innenfor WTOs rammeverk må sees i sammenheng med strategier for fattigdomsbekjempelse.

Disse medlemmer viser til at store grupper utviklingsland i WTO-sammenheng understreker et ønske om preferensiell behandling når det gjelder markedsadgang til industriland, kombinert med retten til beskyttelse av innenlandsk produksjon. Disse medlemmer mener det er rimelig at fattige land får benytte seg av de samme utviklingsstrategiene som Norge og andre utviklede land tidligere har brukt for å bygge opp sine velferdssamfunn. Disse medlemmer mener Norge må bruke handlingsrommet innenfor WTO for å søke løsninger som ivaretar både hensynet til utviklingsland og ønsket om å opprettholde norsk matproduksjon. Dette er land som i likhet med oss er netto matimporterende. Disse medlemmer viser til at det kan bygges allianser basert på retten til å bestemme over egen matpolitikk, inkludert de tiltak som er nødvendige for å sikre egne innbyggere mat.

Disse medlemmer mener Norge må trekke alle krav rettet til utviklingsland i GATS-forhandlingene. Vannforsyning må ut av GATS-avtalen. Norge må også støtte klart opp om de fattige landenes interesser når det gjelder spørsmål om teknologioverføring og patenter (TRIPS-avtalen).

Disse medlemmer mener det må tas et krafttak for å hente Afrika opp av fattigdommen. Sentrale utfordringer er fattigdom, miljøproblemer, HIV/Aids og andre sykdommer, og ikke minst ekstremt voldelige konflikter. Disse utfordringene krever større grad av samhandling og effektiv koordinering fra det internasjonale samfunnet. Det internasjonale samfunn må utforme en strategi for forebyggende handling gjennom videreutvikling av folkeretten, og effektive og relevante virkemidler og institusjoner. Bistand må være et sentralt element. Tiltak for å styrke godt og demokratisk styresett, funksjonsdyktige institusjoner og god forvaltningspraksis må stå sentralt. Disse medlemmer er opptatt av at FN må styrkes for å bli

en effektiv kanal for helhetlig samhandling for det internasjonale samfunnet.

Disse medlemmer vil utrede en ordning med utviklingsfond for å heve bistanden til 1 pst. av BNI, på sikt 1,5 pst. av BNI. Disse medlemmer viser til at mens den høye oljeprisen gir Norge store ekstrainntekter, er høy oljepris vært en særlig påkjenning for u-landene. Disse medlemmer viser til at flertallet i innstilling fra utenrikskomiteen til St.prp. nr. 1 (2001-2002) var positiv til etableringen av et utviklingsfond. Ideen bak et utviklingsfond er at deler av oljefondet skal kunne benyttes til bistandsformål, og gjennom å komme i tillegg til bistandsbudsjettet bidra til at målet om 1 pst. av BNI blir gitt i bistand.

Disse medlemmer mener EØS-avtalen binder Norge for tett til EU. EØS er likevel å foretrekke fremfor EU-medlemskap fordi blant annet økonomisk politikk, fiskeripolitikk, landbrukspolitikk og utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikk ikke er underlagt EUs felles politikk. Innføringen av EUs grunnlov og ØMU styrker sentralmakten i Brussel ytterligere på bekostning av folkestyret i medlemslandene. Parallelt er sammensetning og stemmevekt i EUs organer endret til de store landenes fordel.

Disse medlemmer viser til at Norge ved et eventuelt EU-medlemskap må gi avkall på de sentrale politiske styringsverktøyene i norsk økonomi. Norge som EU-medlem vil ikke kunne føre en selvstendig pengepolitikk og må akseptere en dramatisk innskrenking av det finanspolitiske handlingsrommet. Norge vil med sin råvare- og oljebaserte økonomi passe særlig dårlig inn i ØMU fordi norsk økonomi ofte er inne i en annen konjunkturutvikling enn EU. I EU vil renten og rammene for finanspolitikken til enhver tid bestemmes sentralt, og må iverksettes selv om virkemidlene får negative virkninger for norsk økonomi.

Disse medlemmer vil understreke at Norges interesser som energirik kystnasjon i stor grad vil være i mindretallsposisjon i EU-sammenheng. Disse medlemmer viser til at mens vi er stor produsent, er EU-landene store konsumenter. Dette gir oss ulike ståsted og ulike interesser. Disse medlemmer mener norske interesser ikke kan ivaretas gjennom EUs felles utenrikspolitikk nettopp fordi EU-landene ikke vil ha sammenfallende interesser med oss.

Disse medlemmer mener meldingen bagatelliserer forskjellene i EUs og Norges forvaltning av fiskeressursene. Disse medlemmer mener markedssituasjonen for oppdrettsnæringen er en utfordring. Disse medlemmer vil likevel påpeke at for en total fiskeeksport til EU på nær 17 mrd. kroner i 2001 ble det betalt 2-3 pst. i toll. Ved EU-medlemskap gir vi fra oss forvaltningen av fisken på evig tid til EUs fiskeriregime. Norsk fisk blir EUs fisk og resultatet er overfiske og reduserte bestander. Disse medlemmer konstaterer at EU er ikke i stand til å få på plass en bærekraftig forvaltning av fisken. EU påbyr blant annet dumping av fisk, som medfører at 25 pst. av all EU-fisk kastes på havet og påfører det marine miljøet store skader.

Disse medlemmer viser til den nye finansieringsordningen i det utvidede EØS. Til tross for at

disse medlemmer finner det opplagt at Norge bidrar til utvikling i østeuropeiske land, er disse medlemmer kritisk til denne avtalen og mener at midlene kunne vært forvaltet bedre gjennom andre kanaler.

3. DRIVKREFTER BAK UTVIKLINGEN I VERDISKAPING OG INNTEKT

3.1 Sammendrag

Kapittel 3 i meldingen drøfter drivkrefter bak utviklingen i verdiskaping og inntekt. Høy årlig vekst i verdiskaping pr. innbygger har vært det normale i Norge og andre vestlige land de siste 150 årene. Gjennom denne perioden har Norge beveget seg fra en plass under midten av inntektsfordelingen i den vestlige verden til en plass nær toppen. Det er likevel ingen selvfølge at den høye veksten i inntekt og velstand vil la seg videreføre. Det er blant annet lett å peke på eksempler der midlertidig rikdom knyttet til ikke-fornybare naturressurser har svekket viljen til å føre en politikk som støtter opp under verdiskapende virksomhet.

Rike energiressurser har satt preg på næringsmønsteret i Norge, og ga under industrireisingen i siste halvdel av 1800-tallet og første halvdel av 1900-tallet et markert bidrag til vekst i norsk økonomi. I dag står oljevirkningskraften i en særstilling, med ekstraordinær høy avkastning på innsats av arbeid og kapital. Siden næringen utnytter en ikke-fornybar ressurs, er det varige bidraget til inntektsskapingen langt mindre enn det sektorens nåværende andel av nasjonalproduktet gir inntrykk av. På lang sikt er det derfor først og fremst vekstevnen i fastlandsøkonomien som vil bestemme velferdsutviklingen i Norge.

Både norske og internasjonale erfaringer underbygger at forbedringer i vår evne til å utnytte ressursene har vært hoveddrivkraften bak vekst i inntekt pr. innbygger. Å opprettholde samme vekst i nyskaping og kunnskapsnivå de neste 50 årene som i de foregående 150, kan by på utfordringer. Gode institusjoner for å løse konflikter og beskytte eiendomsrettigheter, vel fungerende finansmarkeder, en stabilitetsorientert og bærekraftig makroøkonomisk politikk, bredt internasjonalt økonomisk samkvem og satsing på forskning og utdanning av høy kvalitet kan legge et godt grunnlag for å lykkes.

De siste hundre årene har befolkningsutviklingen i Norge gjennomgående vært preget av økende levealder og fallende fødselsrater. Økt andel av befolkningen i yrkesaktiv alder og vekst i yrkesaktiviteten har gjennom de siste 30-40 årene bidratt til at arbeidsinnsatsen pr. innbygger bare har avtatt moderat, til tross for betydelig nedgang i gjennomsnittlig arbeidstid. Med en stabilisering av fruktbarheten på dagens nivå og fortsatt økt levealder, vil andelen eldre i befolkningen øke raskt utover i dette århundret. Dette trekker i retning av at befolkningen i yrkesaktiv alder gradvis vil avta som andel av totalbefolkningen. Med utflating i yrkesdeltakingen på dagens internasjonalt sett høye nivå, vil arbeidsinnsatsen pr. innbygger gå ytterligere noe ned framover, selv om fallet i gjennomsnittlig arbeidstid stopper opp.

3.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at det først og fremst er vekstevnen i Fastlands-Norge som er avgjørende for velferdsutviklingen i Norge framover. Hoveddrivkraften bak vår velstandsutvikling har vært vår evne til å utnytte våre ressurser. Det er denne politikken vi må bygge videre på.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at Norge de siste 150 årene har beveget seg fra en plass under midten av inntektsfordelingen i den vestlige verden til en plass nær toppen. Rike energiressurser, og i dag særlig oljevirkosomheten, har sikret Norge en betydelig velstandsutvikling.

Disse medlemmer understreker likevel at det først og fremst er vekstevnen i fastlandsøkonomien som vil bestemme den fremtidige velferdsutviklingen i Norge, og at politikken fremover derfor må legge til rette for å opprettholde og forbedre vår evne til å utnytte knappe ressurser, tekniske og organisatoriske nyvinninger, økt kunnskap og bedre kapitalstyr. Disse medlemmer vil særlig fremheve at gode institusjoner for å løse konflikter og beskytte eiendomsrettigheter, velfungerende kapitalmarkeder, en stabilitetsorientert og bærekraftig makroøkonomisk politikk, bredt internasjonalt økonomisk samkvem og satsing på innovasjon, forskning og utdanning vil legge et godt grunnlag for å lykkes.

Disse medlemmer viser til at bruken av petroleumsinntekter i perioden 2001-2004 har vært i tråd med handlingsregelen, som det var bred enighet om ved behandling av St.meld. nr. 29 (2000-2001). I vedtaket åpnes blant annet for økt bruk av petroleumsinntekter ved konjunkturedgang for å kompensere for fallende aktivitet i økonomien, og ved uventet fall i verdien av Petroleumsfondet. Disse medlemmer mener at det ikke er grunnlag for tvil om at handlingsregelen har vært førende for finanspolitikken, og viser til at Regjeringens budsjettpropplegg har gitt handlingsrommet for pengepolitikken.

Disse medlemmer viser til arbeidstilbudet som en av våre viktigste innsatsfaktorer, avhenger av befolkningens størrelse og sammensetning, yrkesdeltagelse og arbeidstid. Disse medlemmer viser til at befolkningsutviklingen i Norge gjennomgående har vært preget av økende leveraldere og fallende fødselsrater. Med utflating i yrkesdeltagelsen på dagens internasjonalt sett høye nivå, vil arbeidsinnsatsen per innbygger gå ytterligere ned framover, selv om fallet i gjennomsnittlig arbeidstid stopper opp. Dette vil stille nasjonen overfor nye utfordringer. Samtidig må det understrekes at BNP-veksten i perioden 1970-2003 i stor grad forklares av økt faktorproduktivitet, ikke av økning i innsatsfaktorene kapital og arbeidskraft. Disse medlemmer deler imidlertid Regjeringens vurdering av at befolknings sammensetningen, herunder andelen av befolkningen som er i yrkesaktiv

alder, kan bety mye for inntekten per innbygger og for bærekraften i de offentlige velferdsordninger.

Disse medlemmer viser til at arbeidstilbudet blant annet påvirkes av en rekke politisk bestemte faktorer, herunder trygdeordninger, skattesystemet og ulike velferdsordninger. Godt utbygde barnehager, kontantstøtte, skolefritidsordninger og eldreomsorg, betalte permisjoner, mulighet for fleksibel arbeidstid og deltidsordninger gir større muligheter for å kombinere privat omsorg og lønnet arbeid. Arbeidet med inkluderende arbeidsliv har mye å si både for arbeidstilbudet og folketrygdens utgifter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet understreker at den langsiktige politikken må ha som hovedmål å sikre arbeid for alle. Vi må ta vare på og utvikle næringer der Norge har spesielle forutsetninger, øke og samordne forskningsinnsatsen for å utvikle nye, kunnskapsintensive arbeidsplasser og styrke kompetansen i arbeidsstyrken.

Disse medlemmer viser til at befolkningsutviklingen fram mot 2050 innebærer at antall personer i arbeidsstyrken synker i forhold til befolkningen som helhet. Dette forsterker nødvendigheten av en politikk som legger opp til at alle får mulighet til å delta i arbeidslivet og bidra til verdiskapingen. Full barnehagedekning og rimelige barnehagepriser er viktige bidrag for at både kvinner og menn kan kombinere omsorg for barn med yrkesdeltakelse. Arbeidslivet må innrettes slik at det også gir muligheter for dem som av ulike årsaker ikke kan yte full arbeidsinnsats. Med en relativt mindre arbeidsstyrke, blir det enda viktigere å utvikle et arbeidsliv med plass for alle.

Disse medlemmer mener Regjeringen i alt for stor grad har satset på generelle rammebetingelser og skattelettelse, og i alt for liten grad ført en aktiv næringspolitikk hvor ulike statlige virkemidler kan bidra til å utvikle nye næringer og nye arbeidsplasser. Disse medlemmer mener det er behov for en mer aktiv nærings- og distriktpolitikk hvor vi i samspill med næringslivet kan utnytte våre fortrinn til å skape et variert og robust næringsliv som er internasjonalt konkurransedyktig.

Disse medlemmer viser til undersøkelsen the International Literacy Survey som viser en klar positiv sammenheng mellom utviklingen i kompetansenivået i befolkningen og den økonomiske veksten. Utviklingen har vist at økt kunnskap og forskning blir en stadig viktigere innsatsfaktor både i produkter og tjenester. Økt satsing på utdanning, forskning og utvikling vil derfor være viktig for å styrke vekstevnen i norsk næringsliv. Som et lite land er det viktig at vi konsentrerer forsknings- og utviklingsinnsatsen til områder hvor vi har spesielle forutsetninger for å lykkes.

Disse medlemmer viser til at Norge er rikt utstyrt med naturressurser. En stor utfordring er å forvalte og utnytte våre evigvarende naturressurser slik at de kan være grunnlag for økt verdiskaping. Samtidig må den økonomiske aktiviteten skje på et bærekraftig

grunnlag hvis vi ikke skal svekke kommende generasjoners mulighet for å sikre arbeid og velferd.

Disse medlemmer viser til at våre store olje- og gassressurser har gitt grunnlag for utviklingen av en helt ny næringsgren i Norge og sikret store inntekter til samfunnet. Utfordringen knyttet til omplasseringen av olje- og gassformuen til en finansiell formue ligger i å forhindre at en tidsbegrenset inntektsvekst fører til at vårt konkurranseutsatte næringsliv svekkes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at det er bred enighet om handlingsregelen for innfasing av de økte olje- og gassinntektene i Norges økonomi. I perioden 2002-2004 har bruken av oljeinntekter ligget betydelig over det handlingsregelen tilsier. Når den økonomiske veksten nå tar seg opp, må derfor bruken av oljepenger reduseres ned mot det nivå handlingsregelen forutsetter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kystpartiet viser til langtidsprogrammet 1958-1961 hvor daværende regjering ga uttrykk for følgende:

"Norge må dekke både oljeforbruket og størsteparten av kull- og koksforbruket ved import. [...] Veksten i det samlede energiforbruket har imidlertid ført til at utgifter til brenselimport har økt sterkt. [...]"

Oljeforbruket i vårt land ble nesten sjudoblet fra før krigen og frem til 1955. Prognoser som er utarbeidet, viser en økning i landets oljeforbruk på anslagsvis 60 % fra 1955 til 1965. Det skulle bety en økning på om lag 20 % i programperioden. En slik vekst i landets oljeforbruk, vil komme til å kreve sterkt økte valutautgifter."

Dette illustrerer hvor vanskelig det er å spå om fremtiden. Regjeringen hadde ingen anelse om de enorme oljeforekomstene Norge hadde og som skulle danne grunnlaget for en enorm vekst i levestandard og verdiskapning i årene fremover. Riktignok har funnet av store oljeforekomster vært svært gunstig for Norge, og dermed gitt helt andre muligheter enn datidens prognoser skulle tilsi.

I langtidsprogrammet 1966-1969 skrev daværende regjering:

"Regjeringen legger opp til en politikk i perioden 1966-1969 som har som mål å komme frem til en vekst i den samlede produksjonen i landet på 20 prosent. [...] Det svarer til en fordobling av nasjonalproduktet i løpet av 15 år. [...] Regjeringen tar fortsatt sikte på betydelig kapitalimport for å fremme rask utbygging av landet."

Det fremstår som et paradoks for disse medlemmer at datidens politikere hadde en helt annen vilje til å satse for å videreutvikle velferdssamfunnet enn det som synes å være tilfelle i dag. I dag fremstår det som nær en umulighet å utnytte det enorme potensial vår rikdom har gitt oss til å legge forholdene bedre til rette for vekst og verdiskapning. Vår rikdom har kanskje blitt vårt største problem.

I samme langtidsprogram fremkom følgende:

"I de første 15 årene siden 1945 var det en langtids-tendens i retning av at den yrkesaktive befolkning var

synkende i forhold til tallet på barn og gamle. I første halvdel av 1960-årene har det vært en utvikling i motsatt retning."

Disse medlemmer peker på at også hovedtemaet for dagens pensjonsdebatt ikke er ny, men en velkjent debatt som har vært kimen til bekymring for politikere gjennom mange år.

Langtidsprogrammet 1966-1969 pekte på følgende næringspolitiske utfordringer:

"Det produksjonsmessige underlag for landets velstandsutvikling har hittil i stor utstrekning vært bundet til våre naturlige rikdomskilder og fortrinn. Dette gjelder for fiske og fiskeforedling, skogbruk og treforedling, bergverk og for elektrometallurgisk og elektrokjemisk industri. For skipsfart har tradisjon, dyktige sjøfolk og talentfulle ledere vært avgjørende. Men den sterke økonomiske ekspansjon som vi har hatt i de senere år, har for en stor del foregått i andre næringer enn der vi tradisjonelt har hatt naturlige fortrinn. I fremtiden må ekspansjonsmulighetene i enda større grad søkes utenfor våre tradisjonelle virksomhetsgrenser. Både fiskerinæringen og skogindustrien er stilt overfor en begrenset råstofftilgang. En vekst i produksjonen på disse områder i programperioden synes først og fremst å måtte baseres på bedre utnytting av råstoffgrunnlaget ved høyere foredling av produktene. [...]. Grunnlaget for en stor del av vår industrielle ekspansjon har vært vannkraften... Turistnæringen skulle ha store ekspansjonsmuligheter og vil kunne utvikle seg til å bli en viktig næring i flere av de økonomisk svakere utbygde strøk av landet."

Disse medlemmer konstaterer at den næringspolitiske debatten fortsetter i samme spor, også i 2005.

Disse medlemmer registrerer at den sittende regjering vegrer seg for å definere og utnytte de opparbeidede, naturlige og komparative fortrinn Norge har.

Vi har altfor mange eksempler på myndighetsskapte hindre som effektivt hindrer lokalt næringsliv fra nyetableringer, utvidelser og videre drift.

Selv om Norge er en del av et internasjonalt kapitalmarked, betyr ikke det at egen- og fremmedkapital er tilgjengelig for entreprenører og små bedrifter på betingelser som er internasjonalt konkurransedyktig. Det er reelle transaksjonskostnader knyttet til å koble kapital og produktiv virksomhet. Disse medlemmer er derfor opptatt av å legge til rette for økt privat sparing og kapitaldannelse, noe som vil kreve en omlegging av finanspolitikken.

Videre må den statlige kapital oppspart i norske fond gjøres mest mulig tilgjengelig for norske entreprenører og små bedrifter. Dette er likevel ikke det samme som å formidle skattebetalernes penger til subsidiering av privat næringsvirksomhet.

Disse medlemmer vil påpeke viktigheten av at inntektene fra oljevirksomheten investeres der de gir den beste avkastningen for Norges befolkning. Dette trenger ikke nødvendigvis være i form av verdipapirer i utlandet. Investeringer i Norge i form av infrastruktur eller immateriell kapital i form av kompetanse kan gi en langt bedre avkastning i form av høy, stabil og bærekraftig vekst for Norge. Det viktige er at politikken støtter opp under verdiskapende virksomhet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kystpartiet viser til at utenlandsk kapital har lenge hatt et anstrengt forhold til Norge, først og fremst på grunn av uforutsigbarhet i politisk bestemte rammebetingelser. Når man fra utsiden opplever brå skift i sentrale skattebestemmelser, og sågar endringer med tilbakevirkende kraft, er dette ikke tillitvekkende for investeringer i Norge. Derfor er det sentralt at både næringspolitikken og finanspolitikken spiller på lag.

I forhold til en mulig reform av pensjonssystemet, viser disse medlemmer til langtidsprogrammet fra 1966-1969:

"Det er tatt sikte på å gjennomføre folkepensjonsordningen fra 1.1.1967. Folkepensjonsordningen er foreslått gjort obligatorisk for alle... En antar at nivået for alderspensjoneringen bør ligge så vidt høyt at den gjennomsnittlige pensjon for enslige og ektepar blir på om lag 2/3 av inntekten ved normal arbeidsinntekt. Uførepensjonene vil bli fastsatt etter de samme regler som alderspensjonene."

Dette var det overordnede formål sist man hadde en omfattende pensjonsdebatt i Norge. Disse medlemmer finner grunn til å understreke at man til tross for helt andre samfunnsøkonomiske forutsetninger enn i dag, hadde høye ambisjoner for "folkepensjonsordningen". Det må fremstå som et paradoks at vi i dag, til tross for vår enorme rikdom, ikke har maktet å ivareta de forutsetninger og ambisjoner som ble lagt på slutten av 1960-tallet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Kystpartiet understreker at disse medlemmer vil arbeide for en offensiv og fremtidsrettet næringspolitikk.

Disse medlemmer merket seg at i World Economic Forums kåring av verdens mest konkurransedyktige land, var fire av de seks øverste fra Norden. Dette viser at det å løse felles oppgaver gjennom en fornuftig organisert velferdsstat, vil være et konkurransefortrinn for norsk næringsliv på lang sikt. Fordelene ved å løse disse oppgavene i fellesskap er vesentlig større enn kostnadene ved å finansiere velferdsstaten gjennom skatteinntekter.

Disse medlemmer registrerer at norsk næringsliv er preget av bedrifter i såkalte lavteknologiske næringer. Men selv om bedriftene bruker lite på forskning, er mange av bedriftene likevel teknologisk avanserte og ofte i verdenstoppen i sin bransje. Årsaken er at modernisering i disse næringene i første rekke skjer gjennom innkjøp av nytt og mer moderne maskineri og utstyr. Dette ser vi i mange store, norske næringer, som aluminiumsindustrien, papirindustrien, treforedling, næringsmiddelindustrien, kjemisk industri og store deler av privat tjenesteyting. Derfor har disse medlemmer flere ganger foreslått å bedre avskrivningssatsene fra fem til fire år, for å gjøre det mer lønnsomt å investere i nytt og moderne utstyr, og dermed øke moderniseringstakten og styrke konkurranseevnen i store deler av norsk næringsliv.

Norge er allerede langt framme på en rekke områder rundt miljøteknologi. Disse medlemmer ønsker å styrke og utvikle disse miljøene ved å etablere et omfattende miljøteknologiprogram for å gjøre miljøteknologi mer lønnsomt.

Disse medlemmer viser til at Sosialistisk Venstreparti har fått et samlet storting med på at det skal lages et verdiskapingsprogram for fiskerinæringa. Forskerkompetanse både på markedssida, ressursida og teknologisida vil være viktig å få utnyttet fisken bedre enn i dag. En overføring av kvoter fra havfiskeflåten til kystflåten vil også være en viktig del av en slik plan, ikke minst for antall arbeidsplasser.

Staten har en viktig rolle å spille for å legge til rette for innovasjon og utvikling. Derfor foreslår disse medlemmer i hver eneste budsjettbehandling en kraftig styrking av Innovasjon Norge. Disse medlemmer påpeker dessuten at Sosialistisk Venstreparti og Kystpartiet er de eneste partier som konsekvent foreslår forskningsbudsjetter som ville fått Norge opp på OECD-nivå. Entreprenørskap i skolen bør styrkes, og teknologi i skolen bør bli et obligatorisk fag, for å styrke interessen for realfagene.

Disse medlemmer viser til at langsiktig eierskap er viktig for grunnlaget for verdiskaping på lang sikt. Siden private eiere ofte har vist seg å ha problemer med å være tilstrekkelig langsiktige, er offentlig eierskap et annet område hvor statens rolle for økonomisk utvikling er viktig.

Begrepet "Scandinavian design" oppstod på 50-tallet, og representerte en gullalder for design og møbelkunst i Norden. I vår tid har eksportsuksessen Håg, sammen med andre norske designbaserte suksesser som for eksempel Snøhetta og Pia Myrvold, vist hvordan det er mulig å skape lønnsomhet og spennende arbeidsplasser innen design. Men disse er unntak, og internasjonalt gjennomslag gjennom design er det i første rekke Sverige og Danmark som har fått til, med hjelp av gode offentlige satsinger. Disse medlemmer går inn for å styrke satsinga på næringsretta design.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kystpartiet vil peke på betydningen av næringsutvikling og økt verdiskaping for å opprettholde velferdssamfunnet, bidra til høy sysselsetting og bosetting i alle deler av landet. Disse medlemmer vil derfor ha en målrettet politikk for næringsutvikling og verdiskaping i dagens kunnskapssamfunn. Dette forutsetter økt satsning på forskning og utvikling. På stimulering av entreprenørskap og etablerervilje og utvikling av sterke næringsklynger på områder der Norge har særskilte fortrinn.

Disse medlemmer viser til at Senterpartiet og Kystpartiet vil arbeide for en nasjonal næringslivsstrategi der en systematisk legger til rette for å videreutvikle næringslivet i hele landet med utgangspunkt i naturressurser, kapitalstyrke og kunnskap. Disse medlemmer vil peke på at dette innebærer at prinsippet om næringsnøytralitet må vike til fordel for satsing på klart definerte områder, som for eksempel marine

næringer, skipsfart, verftsindustrien, energi, olje og gass, reiseliv, matproduksjon, treforedling og IKT.

Disse medlemmer vil peke på viktigheten av en god og velfungerende infrastruktur som grunnlag for næringsliv og verdiskaping i hele landet. Disse medlemmer vil vise særmerknad fra Senterpartiet i Innst. S. nr. 240 (2003-2004):

"Medlemen i komiteen frå Senterpartiet meiner at satsing på samferdsle er ein viktig føresetnad for busetjing, næringsutvikling og ressursutnytting både i distrikta og i byane. Denne medlemen ser på utbygging av eit godt samferdsletilbod som viktig for å ta heile landet i bruk."

I dagens samfunn er det avgjørende at man også får et godt utbygget bredbåndnett i både sentrale strøk og i distriktene. Disse medlemmer vil minne om merknadene fra næringskomiteen i Innst. S. nr. 133 (2003-2004) om breiband for kunnskap og vekst, der det understrekes at en fremtidsrettet bredbåndinfrastruktur er en viktig forutsetning for å opprettholde bærekraftige lokalsamfunn og at målsettingen er en økt verdiskaping i næringslivet.

Disse medlemmer vil understreke at våre rike natur- og miljøressurser er en viktig bærebjelke i norsk verdiskaping og næringsutvikling. For Senterpartiet og Kystpartiet vil det derfor vektlegge viktigheten av å ta vare på og videreutvikle disse ressursene. Dette kan best ivaretas ved å opprettholde det lokale eierskapet. Vannkraften utgjør 99 pst. av strømproduksjonen i landet og er grunnleggende for kraftforsyning, infrastruktur, verdiskaping og velferd i Norge. Også beredskaps-hensyn taler for å beholde nasjonal og demokratisk styring med vannkraftsektoren. Senterpartiet og Kystpartiet mener det ligger store samfunnsmessige verdier i dagens eierskap. Blant annet har distriktskommisjonen understreket den store verdien dette eierskapet har i en distriktpolitisk sammenheng. De kommunalt eide kraftforetakene framstår mange steder som svært viktige samfunnsaktører, som bidrar med kompetanse, kapital og arbeidsplasser i sin region.

Disse medlemmer vil videre peke på den betydning en sterk folkevalgt styring kombinert med offentlig eierskap innenfor petroleumssektoren har hatt for utviklingen av en kompetent norsk leverandørindustri. Disse medlemmer mener den kapitalstyrke vi har opparbeidet oss gjennom utnyttelse av disse rike naturressursene må komme framtidige generasjoner til nytte også gjennom investering i næringsutvikling innenlands på andre områder enn i petroleumssektoren. Disse medlemmer mener at å utvikle et sterkere privat nasjonalt og lokalt eierskap i næringslivet er en forutsetning for å styrke næringsgrunnlag og bosetting i distriktene.

Disse medlemmer mener forutsetningen for en mer offensiv næringspolitikk er at større deler av verdiskapingen forblir i nærområdet. Distriktene må få større lokal råderett over egne naturressurser. De offentlige virkemidlene skal tilrettelegge slik at verdiskapingen og utviklingen av nye og eksisterende bedrifters produkter og markeder stimuleres i markeds-svake områder.

4. DRIVKREFTER BAK UTVIKLINGEN I VELFERDSSAMFUNNET

4.1 Sammendrag

Kapittel 4 i meldingen drøfter drivkrefter bak utviklingen i velferdssamfunnet. De siste 50 årene har det i Norge og andre vestlige land funnet sted en omfattende utbygging av offentlige velferdsordninger. Dette har skjedd parallelt med en videreutvikling av viktige funksjoner innenfor rettspleie, regulerings- og konkurransepolitikk og utbygging av infrastruktur. Veksten i det offentlige tjenestetilbudet innenfor helsepleie, omsorg for barn, eldre, syke og uføre og innen videregående og høyere utdanning har vært særlig sterk. Samtidig er det bygget ut et pensjons- og inntekts-sikringssystem som dekker alle. Utbyggingen av velferdssamfunnet har sin motpost i en sterk vekst i utgiftene i offentlig forvaltning, fra i størrelsesorden 25 pst. av BNP for Fastlands-Norge i 1960 til 55 pst. i dag. Utgiftsandelen økte særlig raskt fram til slutten av 1970-tallet. EU15-landene har vært gjennom en tilsvarende utvikling, men med unntak av de andre nordiske landene og Frankrike ligger utgiftsnivået gjennomgående lavere enn i Norge.

Både i Norge og andre europeiske land har utbyggingen av velferdsordningene medført høyere skattenivå. I EU15-landene har også den offentlige gjelden gjennomgående økt som andel av BNP. Utviklingen i de offentlige finansene i Norge har vært langt gunstigere, noe som må ses i sammenheng med inntektene fra olje- og gassvirksomheten. Med basis i disse inntektene er det bygd opp en betydelig finansiell formue, spesielt ved etableringen av Statens petroleumsfond. Avkastningen av denne formuen gjør det mulig å finansiere en større offentlig sektor enn i andre land, uten et tilsvarende høyere skattenivå.

Ved en videreføring av dagens velferdsordninger vil aldringen av befolkningen medføre en markert økning i finansieringsbehovet knyttet til offentlig sektor gjennom de kommende tiårene, både i Norge og i de fleste andre europeiske land. I perioden fram til 2060 vil antall brukere av helse- og omsorgstjenester gå sterkt opp. Selv om tallet på barn og unge etter hvert vil stabilisere seg, innebærer befolkningsutviklingen en kraftig økning i den samlede ressursbruken knyttet til de viktigste velferdstjenestene.

I Norge er velferdstjenester som utdanning, helse og omsorg i hovedsak offentlig finansiert. En beregning basert på middelalternativet i Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskriving indikerer at sysselsettingen i kommunene og i statlige helseforetak må øke med om lag 75 pst. fram mot 2060 for å opprettholde den samme dekningsgraden og ressursinnsatsen pr. bruker av tjenestene som i dag. Det er i denne beregningen skjønsmessig justert for gjennomføring av allerede vedtatte reformer, og det er forutsatt at helsetilstanden i de enkelte årsklassene ikke bedres når levealderen stiger. Dersom det alternativt skulle vise seg at helsetilstanden er knyttet til gjenstående levetid, vil behovet for helsetjenester og pleie øke noe langsommere. Veksten i ressursbehovet blir i så fall mindre,

men er også i dette tilfellet betydelig. På den annen side har økningen i ressursbruken i offentlig sektor historisk sett vært markert høyere enn det som isolert sett følger av befolkningsutviklingen. Framskrivningene av finansieringsbehovet er dermed basert på en forsiktig forutsetning om utviklingen i offentlig finansiert tjenesteproduksjon framover.

Gjennom de siste 50 årene er det bygget ut et omfattende offentlig system for inntektssikring i alderdommen og ved sykdom, uførhet, arbeidsledighet mv. Ved en videreføring av dagens trygdesystem vil aldringen av befolkningen gi en sterk oppgang i utgiftene under folketrygden. Dersom middelalternativet i Statistisk sentralbyrå befolkningsframskriving legges til grunn, kan utgiftene til alders-, uføre- og etterlattepensjon alene anslås å øke fra 9,5 pst. av verdiskapningen i fastlandsøkonomien i 2003 til 19,3 pst. i 2050 og 20,5 pst. 2060. Usikkerheten i denne type anslag er betydelig. Konsekvensene av slik usikkerhet for statsfinansene omtales nærmere nedenfor, jf. også drøftingen i kapittel 5 i meldingen.

I 2003 omfattet de sykdomsrelaterte inntektsoverføringene 510 000 personer i yrkesaktiv alder. De siste ti årene har det vært jevn vekst i antall personer i disse ordningene. Endringer i befolknings sammensetningen trekker i retning av at dette tallet vil øke framover. Overgangen fra arbeidsstyrken til trygdeordningene influeres av regelverket for de ulike ordningene, praktiseringen av dette og av de krav arbeidslivet stiller til funksjonsdyktighet og omstillingsevne hos den enkelte.

4.2 Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at offentlig sektor spiller en viktig rolle for den økonomiske utviklingen og underbygger verdiskapningen i privat sektor både gjennom investeringer i god og effektiv infrastruktur, bidrag til forskning og utvikling og gode velferdsordninger. God barnehagedekning og permisjonsordninger gjør det mulig å kombinere omsorg for små barn og arbeid. Gode utdanningsmuligheter styrker kompetansen i befolkningen. Et godt helsevesen reduserer sykefraværet. God inntektssikring ved arbeidsledighet, sykdom og uførhet bidrar til trygghet og fleksibilitet ved omstillinger.

Disse medlemmer viser til at viktige velferdsordninger bare kan fungere rettferdig og ivareta viktige omfordelingshensyn hvis de organiseres som et offentlig ansvar. Konkurransen mellom private og offentlige aktører vil bare fungere etter sin hensikt der det finnes et felles offentlig og privat marked, slik det f.eks. gjør innen bygg- og anleggssektoren. Jo større innslag det er av offentlig finansiering innen tjenesteområder, jo dårligere vil konkurransen fungere som virkemiddel for effektiv drift. Når det gjelder sentrale velferdsordninger som utdanning, helse og omsorg, vil utviklingen av private markeder undergrave muligheten for omfordeling og for å sikre alle samme tilgang til grunnleggende tjenester. Privatisering vil ofte føre til økt ressursbruk, noe som gir dårligere samfunnsøkonomi.

Disse medlemmer viser til viktigheten av at offentlig sektor løpende fornyes og utvikles for å kunne møte nye behov. Nye muligheter, f.eks. innen IKT, må tas i bruk. Både organisering og ansvarsforhold må kontinuerlig vurderes, for å sikre at ressursene brukes mest mulig effektivt og at løsningene tilpasses endringer i brukernes behov og blir mer fleksible.

Disse medlemmer vil peke på at en stor offentlig sektor også fungerer som en økonomisk stabilisator og motvirker sterke svingninger i økonomien. God inntektssikring ved arbeidsledighet og sykdom vil f.eks. motvirke for sterk svekkelse av kjøpekraften i perioder med høy ledighet, noe som vil dempe styrken i nedgangskonjunkturer.

Disse medlemmer viser til at vi i det tidsperspektiv perspektivmeldingen trekker opp står overfor store utfordringer knyttet til den demografiske utviklingen. En aldrende befolkning vil kreve økte ressurser til helse- og omsorgstjenester og pensjoner.

Disse medlemmer vil understreke at disse utfordringene tilsier at vi må holde fast på et offentlig ansvar for helse- og omsorgstjenestene, fordi dette gir best mulig utnyttelse av knappe arbeidskraftressurser og en mest mulig rettferdig tilgang på disse tjenestene. Erfaringene fra andre land med betydelig private innslag og markedstenkning innen disse sektorene, viser at andelen av BNP som brukes f.eks. til helsetjenester, er vesentlig større enn i Norge.

Disse medlemmer viser til at de økende behov innen helse- og omsorgssektoren, behovet for å styrke utdanningssystemet og nødvendigheten av å sikre full barnehagedekning, tilsier at det offentliges inntekter ikke må svekkes framover. Disse medlemmer mener det er helt uforsvarlig å love nye titalls milliarder i skattelettelse, slik Regjeringen gjør, samtidig som behovene for offentlige tjenester øker.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det i Norge de siste 50 årene har funnet sted en omfattende utbygging av offentlige velferdsordninger. Samtidig er det bygget ut en pensjons- og inntektssikring som dekker alle. Utbyggingen av velferdssamfunnet har medført en sterk vekst i offentlige utgifter som andel av BNP for Fastlands-Norge og et høyere skattenivå.

I Norge er velferdstjenester som utdanning, helse og omsorg i hovedsak offentlig finansiert. Fram mot 2060 vil antall brukere av helse- og omsorgstjenester gå sterkt opp, og sysselsettingen innenfor produksjon av slike tjenester må øke betydelig.

Endringen i alderssammensetningen av befolkningen vil gi en sterk oppgang i folketrygdens alders- og uførepensjoner. Middelalternativet til Statistisk sentralbyrå legger til grunn en økning fra 9,5 pst. av verdiskapningen i fastlandsøkonomien i 2003 til 20,5 pst. i 2060. Disse medlemmer deler vurderingen av at med en videreføring av dagens velferdsordninger vil aldringen av befolkningen medføre en markert økning i finansieringsbehovet knyttet til offentlig sektor gjennom de kommende tiårene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at de framtidige pensjonskostnadene vil øke sterkt, jf. St.meld. nr. 12 (2004-2005) om pensjonsreformen, og vil understreke behovet for en pensjonsreform som vil sikre et mer rettferdig og bærekraftig pensjonssystem, og viser for øvrig til disse medlemmers merknader i innstillingen til St.meld. nr. 12 (2004-2005).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kystpartiet viser til meldingens prognoser om at antall yrkesaktive vil reduseres og at brukere av helse- og omsorgstjenester vil øke kraftig. Dette viser behovet for effektiv drift i offentlig sektor som forutsetning for fortsatt velferd.

Selv om aldringen i befolkningen vil stille oss overfor utfordringer i årene som kommer, er det likevel grunn til å reise noen spørsmål knyttet til de beregninger som ligger til grunn for perspektivmeldingen. Regjeringen skriver selv at beregningene bygger på tekniske forutsetninger om innretning av den økonomiske politikken fremover, ikke basert på vurderinger av hva som er mest sannsynlig eller mest ønskelig politikk. For disse medlemmer synes det noe underlig at når Regjeringen først har valgt å erstatte langtidsprogrammet med en perspektivmelding, likevel velger å ikke ha noen formening om hva som ville være en ønsket og villet politikk for å nå noen overordnede mål for fremtiden.

Disse medlemmer registrerer at befolkningsfremskrivninger er en viktig drivkraft bak både perspektivmeldingen og pensjonsmeldingen fra Regjeringen og dermed styrende for finansieringsbehovet for pensjoner og velferd i fremtiden. Disse medlemmer finner det derfor uheldig at fremskrivningene er basert på en passiv forlengelse av historiske trender.

Perspektivmeldingen ville vært et langt mer interessant politisk dokument hvis Regjeringen kunne anta noen konsekvenser av egen politikk gjennomført i et lengre perspektiv.

For disse medlemmer er det ubesvarte spørsmål i meldingen.

Ønsker Regjeringen å gjøre noe med en rekke av de forutsetningene som legges til grunn?

Det vil være vesentlige endringer for den økonomiske utviklingen avhengig av hvilken politikk som føres for å bedre produktivitsveksten, befolkningsutviklingen, sysselsettingen, så vel som antall mottakere av offentlige overføringer, arbeidstid, yrkesdeltaking osv.

Disse medlemmer viser til at anslagene for petroleumsproduksjon og statens inntekter fra petroleumsvirksomheten har vært undervurdert i svært mange stortingsmeldinger og proposisjoner gjennom flere år. Dette gjelder selvsagt også fremtidig produksjonsnivå. Også her er det avgjørende hvilken politikk som føres av landets regjering.

Disse medlemmer registrerer videre at Regjeringen legger til grunn en høyere vekst i total faktorproduktivitet enn forutsetningene lagt både i Pensjonskommisjonens innstilling og i Langtidsprogrammet for

2002-2005 til tross for at dette er dokumenter som knytter seg nært sammen i tid.

Disse medlemmer mener derfor at Regjeringen gjennom perspektivmeldingen viser liten vilje til å drøfte hvordan samfunnet skal ta ut en fremtidig produktivitsvekst. Det fremstilles nærmest som gitt at denne veksten tas ut som økt reallønn og økt privat konsum. Avhengig av forutsetninger, kan det meget vel hende at vi vil ta ut dette i bedre pensjoner og velferdstjenester, eller gitt andre forutsetninger, i økt arbeidstid eller lavere skatter.

Eksempelvis vil endringer av dagens folketrygd, enten gjennom pensjonsendringer alene eller gjennom innstramminger i andre oppgaver som i dag er tillagt folketrygden, gi helt andre finansieringsbehov enn lagt til grunn i denne meldingen.

Perspektivmeldingen oppjusterer også anslaget for kostnadsvekst i kommunal tjenesteyting. Etter disse medlemmers oppfatning rimer dette lite med Regjeringens erklærte målsetting om effektivisering av offentlig sektor.

Disse medlemmer mener også at endringer av sysselsettingspolitikken også vil kunne få store konsekvenser, uansett hvilke politiske veivalg som tas.

Eksempelvis vil en økning i antall årsverk gi økt verdiskapning og dermed økte skatteinntekter, mens en reduksjon i antall årsverk gir motsatt effekt.

Flere uføre i jobb gir økt verdiskapning, innsparing i pensjonsutgifter og økte skatteinntekter, en bedring av innvandreres yrkesdeltagelse, overgang fra deltidsarbeid til heltidsarbeid, reduksjon i sykefravær - alt dette forhold som vil bedre det økonomiske grunnlaget og dermed redusere finansieringsutfordringene i fremtiden.

Disse medlemmer vil peke på at både norsk økonomi og andre lands økonomi har møtt omstillingsbehov i all tid. Det er ikke noe nytt fenomen at norsk næringsliv og samfunnslivet for øvrig må omstille seg i takt med drivkrefter utenfor offentlig kontroll. I det alt vesentlige har omstillinger også ført til økt effektivitet, kreativitet og dermed bedre ressursutnyttelse.

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at det på en rekke områder må treffes tiltak for å bedre funksjonsevnen i norsk økonomi og dermed sette oss bedre i stand til å møte fremtidige utfordringer. Både innen forskning og utvikling, utdanning, helse- og sosialpolitikk, skattepolitikk, næringspolitikk, arbeidsmarkedspolitikk osv. ligger store muligheter. Dagens ordninger og regelverk må underlegges en kritisk gjennomgang hvor hovedspørsmålet må være i hvilken grad vi når målsettingen om effektiv ressursbruk og økt konkurransevne.

Disse medlemmer vil i hovedsak komme tilbake til spørsmålet om en pensjonsreform i forbindelse med behandlingen av pensjonsmeldingen, men vil likevel påpeke det noe misvisende ved at man ofte omtaler dette som en reform av folketrygden, til tross for at det kun er ett element av folketrygdens mange deler som foreslås reformert. Etter disse medlemmers oppfatning er det vel så viktig å etablere incentiver for en bedre utnyttelse av arbeidskraften, gjennom å stimu-

lere evnen og viljen hos den enkelte til å stå lengre i arbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet er bekymret over utviklingen i arbeidstid i Norge. Som Regjeringen påpeker har gjennomsnittlig arbeidstid falt med 25 pst. på årsbasis 1970-2005.

Disse medlemmer vil derfor advare mot en politikk som ytterligere stimulerer til fallende arbeidstid. Snarere vil disse medlemmer etterlyse en politikk som stimulerer den enkelte til høyere arbeidsinnsats. Dette innebærer en politikk som legger til rette for at flere av dem som i dag er sysselsatt i deltidstillinger raskt kan komme over i heltidstillinger. Det innebærer en politikk overfor landets seniorer som besitter betydelig kompetanse og arbeidsvilje hvis forholdene bare legges til rette. En politikk overfor landets trygdede som innebærer muligheten til å utnytte restarbeidsevne på den ene siden og bortfall av ytelse for reelt arbeidsføre mennesker som av ulike årsaker likevel er trygdet, er også vesentlig.

Disse medlemmer er kritisk til at Regjeringen måler fremtidige reformbehov i forhold til petroleumsformuen og dermed til handlingsregelen. For det første er oljeinntekter i bunn og grunn inntekter på lik linje med andre inntekter fra norsk produksjon. Det særegne er den høye avkastningen, relativt til ressursinnsatsen i form av arbeidskraft og investert kapital. I tillegg tilfaller det aller mest av oljeinntektene staten direkte som grunneier og skatteoppkrever og indirekte via statlig eide oljeselskap.

Ansvarlig og langsiktig forvaltning av petroleumsformuen dreier seg om å maksimere økonomisk vekst. Derfor bør oljeinntektene i større grad konverteres til real- og humankapital fremfor finanskapital alene.

Hensynet til en helhetlig samfunnsøkonomisk politikk, tilsier at fokus bør være rettet mot utviklingen i den totale nasjonalformuen. Avkastningen på nasjonalformuen er landets samlede årlige produksjon og inntekt. Økt vekst gir høyere nasjonalformue over tid.

Disse medlemmer viser til spørsmål 2 fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe vedrørende hvorfor Norge ligger lavt hva gjelder timeverk pr. arbeidstaker i forhold til andre land.

Regjeringen svarer at forklaringen er at Norge har en høy andel deltidsarbeidende sammenlignet med de fleste andre land, og at dette i første rekke skyldes høy kvinnelig yrkesdeltagelse. Men også at høyt sykefravær og ulike permisjonsordninger også bidrar til lav arbeidstid. Dette understreker nok en gang behovet for en aktiv og målrettet politikk på dette området. Tall for 2004 viser at 27 pst. av de sysselsatte arbeidet deltid.

Samtidig viser svar på Senterpartiets spørsmål nr. 12 at yrkesfrekvensen til kvinner i mange sammenlignbare land er relativt høy, uten at dette ser ut til å være knyttet til deltidarbeid.

Disse medlemmer vil i denne sammenheng peke på at et forhold som her kan spille inn er de relativt gode velferdsordninger Norge har for småbarnsforeldre sammenlignet med andre land.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kystpartiet vil understreke behovet for en velferdsreform som innebærer en sammenslåing av arbeidskontorer, trygdekantorer og sosialkontorer til velferdskontorer. En slik reform vil innebære en langt enklere hverdag for enkeltmennesket, men også en enklere arbeidsdag for de ansatte som lettere vil kunne veilede brukeren frem til riktig bistand og dermed mer målrettet og treffsikker assistanse.

Når det gjelder muligheten for at fremtidige finansieringsutfordringer kan dekkes gjennom økte skatter, vil disse medlemmer peke på at en økning av skatteinivået i Norge ikke er ønskelig eller veldig heldig for den økonomiske utviklingen. Norges muligheter til å ha et høyere skatteinivå enn verden omkring, blir stadig mindre. Et høyt skatteinivå reduserer investeringsviljen, fører til handelslekkasje og i verste fall til arbeidsmigrasjon. I tillegg undergraves arbeidstilbudet.

Den effektive skattesatsen på marginal arbeidsinnsats i Norge er meget høy. Dette skyldes både personbeskatning, arbeidsgiveravgift og indirekte skatter på det forbruket som arbeidsinntekt finansierer. Siden fremtidige skatteinntekter i hovedsak vil komme fra lønnsinntekter, vil en skatteskjerpelse for å møte finansieringsbehovet, gi lavere arbeidstilbud som reduserer skatteinntektene, som igjen fører til skatteskjerpelse osv. En slik ond sirkel vil ikke landet være tjent med.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at 1/10 av befolkningen i arbeidsdyktig alder er uføretrygdet i Norge. Disse medlemmer mener det må være noe grunnleggende galt i trygdeforvaltningen og i vår generelle oppfatning av hva uføretrygd de facto skal være når en så stor andel av befolkningen er innrømmet uføretrygd. Disse medlemmer mener derfor det må ligge et stort potensial i å forbedre og stramme inn regelverket for uføretrygding, samt en innsats hva gjelder å etterprøve realitetene bak dette tallet.

Regjeringen peker på tilgangen til realkapital som en vesentlig forutsetning for vekst.

Både for å kunne tilby befolkningen et stadig bedre offentlig tjenestetilbud, samt bedre vekstgrunnlaget for økonomien, er det nødvendig å sørge for offentlig realkapitaldannelse.

De siste årene har offentlige realinvesteringer som andel av BNP vært fallende og i tillegg svært lave. Realkapital som benyttes innen samferdsel, helse og utdanning må økes. Dette gjør offentlig tjenesteproduksjon mer effektiv og det reduserer kostnader i det private næringsliv.

Statlig forbruk bør ikke kompensere for manglende offentlige realinvesteringer. Disse medlemmer er bekymret for en utvikling hvor manglende investeringer oppveies av økende løpende kostnader i drift av offentlig sektor. Disse medlemmer mener derfor at offentlige realinvesteringer bør prioriteres fremfor offentlig forbruk. Dette vil gi en langt bedre effekt på det offentlige og private tjenestetilbudet, samtidig som det gir en bedre ressursbruk.

Disse medlemmer mener likevel at omstillingsbehovet antar ulike former fordi samfunnet hele tiden utvikler seg og at de største omstillingsutfordringer Norge står overfor i fremtiden først og fremst vil gjelde offentlig sektor. Derfor mener disse medlemmer at det ikke er noen grunn til å utsette nødvendige reformer på dette området.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti påpeker at mulighetene til videreutvikling av den norske velferdsstaten vil avhenge av utviklingen i en rekke faktorer. Utviklingen i produktivitet, yrkesdeltakelse, levealder, fruktbarhet og helsetilstand i befolkningen er helt sentralt for handlingsrommet i norsk politikk. Felles for flere av disse er at de kan påvirkes gjennom fornuftig bruk av virkemidler.

Yrkesdeltakelse i Norge ligger høyt i internasjonal sammenheng. Allikevel er det store grupper der det finnes et betydelig potensiale for økt deltakelse. Blant kvinner, eldre, innvandrere og funksjonshemmede finnes det en stor arbeidskraftreserve som i dag ikke blir brukt. Grunnene til det er flere, men disse medlemmer vil understreke at en viktig faktor er at dagens arbeidsliv stiller krav som presser ut alle som ikke kan yte 100 pst. Privatisering og konkurranseutsetting har ført til at det heller ikke i offentlig sektor lenger er rom for å utnytte den arbeidsevnen disse faktisk har. Alternativet er ofte uførhet eller tidligpensjon. For den enkelte og for samfunnet er dette uheldig. Tiltak for å få denne gruppa i arbeid må derfor prioriteres høyt.

Tiltak for å øke kvinners yrkesdeltakelse er enklere. Disse medlemmer viser til at det viktigste er å legge til rette for å kombinere arbeidsliv og omsorg for barn. Barnehageplasser med høy kvalitet til lav pris for alle som ønsker det må gjennomføres så raskt som mulig. I tillegg må strukturer som gjør at småbarnsmødre ikke tjener på å arbeide, fjernes. Kontantstøtte og pensjonsopptjening for omsorgsarbeid som ikke premierer yrkesaktivitet er eksempler på dette.

Disse medlemmer understreker at befolkningens helsetilstand kan påvirkes av økt fokus på forebygging. Gjennom en politikk som stimulerer folk til å gjøre fornuftige valg i forhold til mat, alkohol, tobakk og fysisk aktivitet, vil folkehelsen bli bedre. Dette er bra for den enkelte og bra for samfunnet. En kombinasjon av informasjon og restriksjoner er nødvendig for å få til dette. Til sammen vil tiltak på disse områdene vesentlig forbedre vår mulighet til å løse velferdspolitiske utfordringer. Men disse medlemmer gjør også oppmerksom på at store skattelettelser vil gjøre det svært vanskelig å styre utviklingen på disse feltene i riktig retning. Regjeringens løfter om skattelettelser på 23 mrd. kroner i neste stortingsperiode er derfor en underminering av den norske velferdsstaten.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kystpartiet vil understreke at Norge blir preget av et stadig økende gap mellom privat og statlig rikdom på den ene siden og økende kommunal fattigdom

på den andre siden. Dette er en utvikling som etter disse medlemmers mening er uakseptabel, og som krever en politisk kursendring.

Disse medlemmer vil trekke frem noen urovekkende utviklingstrekk:

- Kommunesektorens totale gjeld er pr. 1. desember 2004 på 161,2 mrd. kroner, en økning i 2004 på 12,5 mrd. kroner. Kommunene bruker med andre ord 500 mill. kroner mer på renteutgifter i dag enn for ett år siden. Det er ventet at halvparten av landets kommuner vil gå med underskudd i 2004.
- Kommunesektoren opplevde en total skattesvikt på 3,4 mrd. kroner i 2004, hvorav 2,2 mrd. kroner kompenseres fra staten. Underbalansen i kommunesektoren er på 5,3 mrd. kroner på bakgrunn av regnskapstall for 2003.
- 118 kommuner står på fylkesmennenes svarteliste (ROBEK-lista), dvs. er satt under statlig styring økonomisk.
- Demografiske endringer fører alene til en årlig kostnadsøkning på om lag 1,5 mrd. kroner.
- Antall ansatte i kommunesektoren er redusert med 10 000 ansatte siden 2001. Dette utgjør om lag 3 pst. av arbeidsstokken.
- Minst 200 av 1 100 offentlige svømmebassenger er ikke lenger åpne for publikum. Kommuneøkonomien er så dårlig at nødvendig vedlikehold ikke blir gjennomført. Halvparten av norske tiåringer kan ikke svømme og tallet er stigende.
- Kommunesektoren har et akkumulert vedlikeholdsbehov på kommunal eiendom, antakelig på over 40 mrd. kroner.

En fortsatt nedprioritering av den offentlige velferden vil etter disse medlemmers oppfatning kunne medføre en kraftig svekkelse av kvaliteten på velferdstilbudene, og derigjennom svekket tillit fra innbyggenes side. En konsekvens av dette vil være fremvekst av flere private løsninger og økte forskjeller mellom folk. Dette er en utvikling disse medlemmer mener det er en hovedutfordring å forhindre.

Disse medlemmer viser til at Senterpartiet og Kystpartiet ønsker en kraftig styrking av kommuneøkonomien. Hovedelementer i en slik satsing vil være:

- En økonomisk opptrappingsplan hvor underbalansen i kommunesektoren rettes opp over en 3 årsperiode.
- En mer forpliktende konsultasjonsordning mellom staten og kommunesektoren.

Disse medlemmer vil understreke at kommunal sektor er av stor viktighet for sysselsettingssituasjonen i landet. I så måte ville Senterpartiet og Kystpartiets alternative budsjetter for 2005 gitt grunnlag for at det i kommunesektoren kunne vært ansatt 9 300 flere lærere, helse- og omsorgsarbeidere. Det kunne vært igangsatt nødvendige reparasjoner av skoler og andre bygg.

Det er dokumentert store vedlikeholdsbehov i kommunalt eid eiendomsmasse. En utredning Kommunenes Sentralforbund har fått utført antyder et akkumulert vedlikeholdsbehov på 40 mrd. kroner. Disse medlemmer viser også til at NOU 2004:11 om eiendomsforvaltningen i kommunesektoren anbefaler et ekstraordinært tilskudd på 5 mrd. kroner fordelt over 5 år for å håndtere deler av vedlikeholdsutgiftene.

Dette viser etter disse medlemmers oppfatning at dersom ikke den økonomiske balansen i kommunesektoren gjenopprettes vil store samfunnsverdier stå i fare for å gå tapt.

Kommunene er ryggraden i velferdssamfunnet vårt. Barnehage, skole, kultur, eldreomsorg, vann, vei og kloakk - alt er avhengig av en velfungerende kommune. Kommunesektoren har vært Regjeringens salderingspost gjennom hele denne stortingsperioden.

Disse medlemmer vil understreke at en god skole og en mer verdig omsorg avhenger av at kommunene settes økonomisk i stand til å løse de oppgavene de er pålagt. Vi mener alle vi skal ha verdens beste skole, mens skolebygg forfaller og lærere sies opp. Vi rystes alle når det avdekkes omsorgssvikt på sykehjem og i hjemmetjenesten, selv om vi vil det beste for våre gamle og syke. Da må vi gjøre noe med problemet.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av å satse mer på forebygging for å redusere de offentlige utgiftene på sikt. Dette gjelder forebygging mot helseskader og sykdom der det er gode kunnskaper om for eksempel hvordan livsstilsykdommer kan reduseres ved endret kosthold og økt fysisk aktivitet. Et annet område handler om å redusere ulykker i trafikken samt helseproblemer som følge av støv, støy og utslipp fra den økende biltrafikken i byene. Et tredje område handler om å forebygge at rusmisbruk og kriminalitet får utvikle seg. Et fjerde viktig område handler om hvordan psykiske helseproblemer kan begrenses hos unge. Et annet nøkkelområde omfatter forholdene i arbeidslivet der utstøting er et økende problem. Det er ingen tvil om at trygghet for arbeid og inntekt er helt grunnleggende for et godt liv for de aller fleste. Disse medlemmer mener samfunnet kan spare store milliardbeløp årlig ved å satse på å forebygge framfor å reparere innafør disse og andre områder. En slik forebyggingstankegang krever at det kan budsjetteres mer langsiktig fordi innsparingene på helsebudsjettene av for eksempel økte investeringer i gang- og sykkelveier vil komme over en lang periode og lenge etter at investeringene er gjort.

Disse medlemmer vil framheve Regjeringens tiltak for å begrense tobakkskader som et godt eksempel på forebygging. Her er informasjonskampanjer, restriksjoner mot bruk samt avgiftspolitikken tatt i bruk på en god måte.

Disse medlemmer vil peke på at det blir en viktig oppgave å legge til rette for at den tredje sektor kan beholde og styrke sin rolle i løsningen av mange fellesoppgaver. Den tredje sektor som består av ulike samvirkeforetak, frivillige organisasjoner, selvhjelpsgrupper og dugnadsgjenger, har solide røtter i norske lokalsamfunn.

5. MULIGE FORLØP FOR NORSK ØKONOMI PÅ LANG SIKT

5.1 Sammendrag

Usikkerheten knyttet til tallfesting av den økonomiske utviklingen i et femtiårsperspektiv er betydelig. Denne meldingen presenterer derfor både en referansebane og et sett med virkningsberegninger som beskriver mulige utviklingsforløp fram mot 2060. Ingen av banene påstås å representere et mest sannsynlig forløp, men referansebanen for framskrivningene framstår på flere områder som godt i tråd med tidligere observerte utviklingstrekk.

I tråd med tidligere erfaringer er det i referansebanen forutsatt at bedring av evnen til å utnytte tilgjengelige ressurser vil gi et bidrag til veksten i verdiskapningen på om lag 1,5 prosentpoeng i gjennomsnitt pr. år framover. Referansebanen bygger videre blant annet på at Norge fortsatt kan dra nytte av et omfattende internasjonalt varebytte og at oljeprisen på lang sikt blir 180 2004-kroner pr. fat. Endringer i befolkningssammensetningen bidrar til at andelen av befolkningen i tradisjonell yrkesaktiv alder reduseres fra 61 pst. i 2003 til 55 pst. i 2060, mens gjennomsnittlig arbeidstid og yrkesdeltaking for aldersgruppen 20-66 år sett under ett forutsettes nær uendret på dagens nivå.

Både referansebanen og alternativberegningene tar utgangspunkt i handlingsregelen for bruken av petroleumsinntekter, slik denne ble vedtatt av Stortinget våren 2001. I de fleste beregningene er det også lagt til grunn felles forutsetninger om hvordan utviklingen i de offentlige utgiftene bestemmes (videreføring av dagens folketrykksystem og uendret dekningsgrad og ressursbruk pr. bruker for offentlig finansiert tjenesteproduksjon). Med utgangspunkt i disse forutsetningene angis et finansieringsbehov for offentlig forvaltning, som i beregningene rent teknisk er illustrert ved en tilpasning av det generelle skattenivået for husholdningene. Den anslåtte skatteøkningen er ment å illustrere størrelsen på utfordringene i finanspolitikken, og er i beregningene ikke forutsatt å få virkninger på arbeidstilbudet. Dersom finansieringsbehovet faktisk skulle dekkes på denne måten, vil trolig arbeidstilbudet og sysselsettingen bli påvirket i negativ retning.

Beregningene viser at produktivitetsveksten i stor grad bestemmer utviklingen i verdiskaping pr. innbygger. Betydningen av endringer i befolkningssammensetningen er belyst ved et ungdomsalternativ og et aldringsalternativ. Ungdomsalternativet skiller seg fra referansebanen ved at det er forutsatt høyere fruktbarhet og lavere levealder. Det motsatte gjelder for aldringsalternativet. Innenfor tidshorisonten for beregningene er det små forskjeller mellom de tre alternativene når det gjelder utviklingen i verdiskaping pr. innbygger. Det skyldes at en lavere andel eldre utenfor arbeidsstyrken i ungdomsalternativet i stor grad motsvares av en større andel barn og unge. For aldringsalternativet er det omvendt.

Dersom produktivitetsveksten i økonomien holder seg på et nivå i nærheten av det som er observert historisk, vil produksjon og forbruk pr. innbygger vokse

betydelig i tiårene framover. Ved en videreføring av dagens ansvarsdeling mellom offentlig og privat sektor er det likevel forhold som trekker i retning av enda raskere vekst i utgiftene til offentlige tjenestetilbud og overføringer. Både aldringen av befolkningen og forventninger om økt standard på arbeidsintensive tjenester kan bidra til en slik utvikling. Framskrivningene indikerer at selv når det legges til grunn at dekningsgrad og ressursbruk pr. bruker av offentlige tjenester ikke skal øke framover, er det behov for ytterligere tiltak for å begrense utgiftene eller øke inntektene. Referansebanen viser et udekket finansieringsbehov for offentlig forvaltning økende til om lag 8 pst. av BNP for Fastlands-Norge i 2060. Utfordringene for offentlige finanser er også illustrert ved generasjonsregnskapsberegninger, som viser et samlet innstrammingsbehov på 75-105 mrd. kroner, dersom tilpasningene tas nå.

Størrelsen på det beregnede finansieringsbehovet er avhengig av forutsetninger om blant annet økonomisk vekst, rentenivå, befolkningsutvikling, yrkesdeltaking, arbeidstid og oljepris. Beregningene etterlater samlet sett liten tvil om at det er påkrevd med tiltak for å sikre den langsiktige balansen i offentlige finanser.

Størstedelen av det beregnede innstrammingsbehovet kan føres tilbake til de forventede endringene i befolkningens alderssammensetning. Dersom veksten i levealder skulle avta sammenliknet med utviklingen de siste tiårene, samtidig som fruktbarheten igjen øker, vil de statsfinansielle utfordringene reduseres. Utviklingen kan imidlertid like gjerne gå i motsatt retning.

Den norske petroleumsproduksjonen er nå på sitt høyeste, samtidig som oljeprisen er på et høyt nivå. Statens inntekter fra petroleumsvirksomheten vil etter hvert falle. For perioden fram til 2060 under ett, ligger forventet realavkastning av Petroleumsfondet som andel av fastlands-BNP i beregningene bare om lag 1 prosentpoeng over nivået på det strukturelle budsjettunderskuddet i 2004. Med en langsiktig, bærekraftig forvaltning av inntektene i tråd med handlingsregelen for budsjettpolitikken, kan disse inntektene dermed bare gi et relativt beskjedent bidrag til økt varig finansiering av offentlige utgifter. 50 kroner høyere oljepris gjennom perioden 2010-2060 vil ifølge beregningene kunne redusere finansieringsbehovet med vel 1 prosentpoeng.

De siste tiårene har andelen av befolkningen som bor i byer og storbyer økt kraftig, mens befolkningen på landsbygda har blitt redusert. De langsiktige makroøkonomiske framskrivningene i denne meldingen er ikke egnet til en grundig analyse av regional utvikling framover, men peker isolert sett i retning av relativt små endringer i fylkesfordelingen av sysselsettingen gjennom de neste 10-15 årene. Regjeringen legger våren 2005 fram en egen stortingsmelding om regionalpolitikken, hvor det vil bli presentert brede analyser av den regionale utviklingen.

Perspektivmeldingen gir ikke en bred beskrivelse av miljøvirkningene av alternative utviklingsbaner for økonomien, men presenterer oppdaterte framskrivninger av en del viktige miljøskadelige utslipp til luft.

Ifølge framskrivningene vil de samlede klimagassutslippene i Norge uten nye tiltak vokse med om lag 17 pst. fra 2002 til 2010. Dette gir utslipp som er 12 mill. tonn høyere enn utslippsforpliktelsen under Kyoto-protokollen. Beregninger indikerer at Norge kan spare betydelige kostnader ved å oppfylle deler av forpliktelsen gjennom å delta i det internasjonale kvotemarkedet. I tråd med regelverket under Kyotoprotokollen, la Semerklæringen opp til at en vesentlig del av de nødvendige utslippsreduksjonene vil komme gjennom nasjonale tiltak. Overholdelse av Norges NO_x-forpliktelse i henhold til Gøteborg-protokollen vil ifølge framskrivningene kreve nye tiltak. For andre gasser som reguleres av denne avtalen vil effekten av allerede vedtatte tiltak og frivillige avtaler kunne være tilstrekkelig.

Nasjonalformuen består av finans- og realkapital, menneskelig kapital og natur- og miljøkapital. Verdien av nasjonalformuen er bestemt av den framtidige velferd de ulike formueskomponentene kan gi. Beregninger av enkelte komponenter i nasjonalformuen indikerer at naturressursene er mindre viktig for den framtidige økonomiske utviklingen i 2003 enn i 1970, mens betydningen av den menneskelige kapitalen har økt sterkt. Beregningene illustrerer at den menneskelige kapitalen har avgjørende betydning for framtidig velferd, mens petroleumsressursene relativt sett har liten betydning. Dette drøftes nærmere i kapittel 5 i meldingen.

5.2 Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det er usikkerhet knyttet til de anslag som perspektivmeldingen er basert på. Referansebanen for framskrivningene framstår imidlertid godt i tråd med tidligere observerte utviklingstrekk. Disse medlemmer viser til at referansebanen viser et udekket finansieringsbehov for offentlig forvaltning økende til om lag 8 pst. av BNP for Fastlands-Norge i 2060 og at generasjonsregnskapsberegninger viser et samlet innstrammingsbehov på 75-105 mrd. kroner, dersom tilpasningene må tas nå.

Disse medlemmer deler vurderingen av at det samlet sett er liten tvil om at det er påkrevd med tiltak som sikrer den langsiktige balansen i offentlige finanser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kystpartiet vil understreke det Regjeringen selv skriver:

"Det er samtidig lite som i dag kan sies med sikkerhet om utviklingen i det norske samfunnet og i norsk økonomi de neste 50 år."

Når Regjeringen likevel velger å presentere mulige forløp og særskilte utfordringer, vil disse medlemmer nok en gang etterlyse Regjeringens svar på disse, og viser til sine merknader ovenfor.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Regjeringen i perspektivmeldingen sier

at politiske valg som treffes i nær framtid kan påvirke mulighetene til å møte økonomisk-politiske utfordringer lenger fram i tid. Disse medlemmer er enig i dette og vil peke på at Regjeringen ikke synes å ta inn over seg de utfordringer meldingen trekker opp for finansieringen av de voksende behovene innen helse, omsorg og pensjoner, når den lover nye titalls milliarder i skattelettelse i kommende stortingsperiode.

Disse medlemmer viser til at framskrivningene viser at det norske samfunn vil være langt rikere i 2060 enn i dag, regnet i disponibel realinntekt pr. innbygger. Det avgjørende vil være hvordan vi utnytter og fordeler denne rikdommen. Disse medlemmer mener det er viktig å utnytte den voksende velstanden til å skape et rettfærdig samfunn hvor alle grupper og distrikter trekkes med i velstandsutviklingen. Da må vi bygge videre på en samfunnsmodell som sikrer en rettfærdig fordeling og lik tilgang på viktige goder som utdanning, helse og omsorg.

Disse medlemmer vil understreke at dette forutsetter en politikk som bekjemper fattigdom og utstøting fra arbeidslivet av grupper som ikke kan yte full innsats.

Disse medlemmer viser til at omplasseringen av oljeformuen til en finansiell formue, vil gjøre det lettere å møte de framtidige finansieringsbehov i offentlig sektor. Men dette forutsetter at det føres en økonomisk politikk som ikke baserer seg på en varig høyere bruk av oljeinntekter enn handlingsregelen tilsier. Disse medlemmer vil peke på at ved inngangen til denne stortingsperioden var generasjonsregnskapet i balanse, mens det nå er svekket med 75-100 mrd. kroner. En viktig årsak til denne svekkelsen er økt bruk av oljeinntekter. I perioden 2002-2005 bruker Regjeringen mye mer enn det handlingsregelen tilsier, samtidig som de har valgt å gi store skattelettelser. Dette har bidratt til å svekke generasjonsregnskapet kraftig.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Regjeringens forsiktige estimater tyder på at vi vil oppleve mer enn dobling av vårt nåværende velstandsnivå i løpet av de kommende tiår. Denne velstanden kan befolkningen velge å bruke på ulike måter. At alt skal brukes til økt privat forbruk er ikke sannsynlig, og etter disse medlemmers oppfatning, heller ikke fornuftig. Disse medlemmer understreker at beregningene viser det finnes et betydelig handlingsrom for politisk styring av samfunnet. Disse medlemmer understreker at velstand og velferd først og fremst avhenger av verdien av vår arbeidsinnsats. Dette utgjør 85 pst. av nasjonalformuen. En helhetlig satsing på utdanning fra barnehage til pensjonsalder er derfor den viktigste investeringen for framtida.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kystpartiet viser til at det nødvendigvis vil hefte stor usikkerhet ved anslag på langsiktige forløp for norsk økonomi. Dagens teknologi, olje- og gassvirksomhet, oppdrettsnæringen, internasjonale handelsmønstre mv. var bortimot utenkelige for 50 år

siden. Muligheten for "tilsvarende" og enda raskere endringer i tiårene fremover kan opplagt endre forutsetningene for verdiskaping og samfunnsutvikling dramatisk.

Disse medlemmer mener den økonomiske politikken først og fremst må legge forholdene til rette for sunne offentlige finanser og fortsatt produktivitetvekst. Utsiktene til underfinansiering av velferdsstaten på sikt bør motvirkes ved at skattegrunnlaget ikke blir unødvendig svekket: Skattesystemet bør fortsatt være kjennetegnet av brede skattegrunnlag. Dette vil også bidra til at finanspolitikken kan fungere effektivt som automatisk stabilisator i forhold til konjunktursvingninger. På samme tid bør skattesystemet i større grad rettes inn mot å stimulere til høyt arbeidstilbud og bedre utnyttelse av den store arbeidskraftsreserven i Norge. Over tid vil dette være det beste bidraget til bærekraftige offentlige finanser.

Disse medlemmer viser til at næringsstrukturen i Norge og brorparten av norsk eksport fortsatt er naturressurs- og råvarebasert. Vannkraft, petroleum, marine produkter, tømmer og metaller mv. utgjør også i dag viktige basisnæringer. Den raske og omfattende industrielle utviklingen i Asia er i stor grad komplementær til den noe spesielle norske næringsstrukturen: Økt produksjon av ferdigvarer og tjenester i fremvoksende asiatiske økonomier fører til både fallende priser på slike varer og økt etterspørsel etter råvarer og innsatsfaktorer fra Norge. Samlet sett kan den nye globale arbeidsdelingen styrke Norges bytteforhold overfor utlandet. Senterpartiet mener dette øker nødvendigheten av nasjonalt eierskap og strategisk kontroll over viktige og i stigende grad lønnsomme naturressurser. En langsiktig næringspolitikk bør ha nettopp dette som et overordnet siktemål.

En effektiv forvaltning og videreutvikling av denne næringsstrukturen vil også i fremtiden fordrer et relativt desentralisert bosettingsmønster. Motsatt forutsetter en spredt bosetting utfordrende og varierte lokale arbeidsmarkeder. Disse medlemmer mener det offentlige også i fremtiden bør ha et ansvar for å legge forholdene til rette for en slik samfunnsutvikling. Ny teknologi, et mer fleksibelt arbeidsliv og ikke minst stadig flere fritidsboliger med høy standard bedrer muligheten for dette. Samtidig øker sjansene for en annen type desentralisering; et mer "nomadeaktig" samfunn der flere i større grad arbeider og lever flere steder. Og da ikke nødvendigvis bare innenlands. På sikt vil sterkere innslag av slike geografisk flytende arbeids- og bosettingsmønstre stille andre krav til offentlige tjenestetilbud.

Disse medlemmer mener at dagens sterke sentralisering bidrar til et samfunn som er dyrere i drift. Mange flytter fra områder med god plass i skoler, barnehager og sykeheimer til pressområder der det kreves kostbare investeringer i slike tilbud samt i infrastruktur for å unngå for eksempel voksende trafikkproblemer. Arbeidsplassene flyttes fra områder med god tilgang på rimeligere og stabil arbeidskraft og låge husleier til områder med høyere driftskostnader. Økt flytteaktivitet fører til at boligverdier i utkantene reduseres mens

bokostnadene i pressområdene øker raskt. Disse medlemmer mener det er god samfunnsøkonomi i å redusere sentraliseringen ved å stimulere til økt aktivitet i alle deler av landet. Dette kan skje på mange vis, for eksempel gjennom en målrettet distrikts- og næringspolitikk, økte investeringer i veibygging og annen infrastruktur, økonomiske vilkår for kommunesektoren som sikrer gode velferdstjenester i hele landet. Desentralisering av offentlige oppgaver, utflytting av statlige arbeidsplasser og bevisst lokalisering av nye offentlige arbeidsplasser må brukes mer aktivt enn i dag.

Disse medlemmer viser til at perspektivmeldingen stadfester humankapitalens rolle som den viktigste delen av Norges nasjonalformue. Forebygging av helseskader og sykdom, en aktiv arbeidsmarkedspolitikk og vedvarende satsing på utdanning og forskning fremstår som de mest naturlige formene for investering i denne kapitalen. En kreativ og kompetent arbeidsstyrke øker samtidig sannsynligheten for ny næringsutvikling og tilfredsstillende omstillingsevne i norsk næringsliv, noe som vil bli enda viktigere når omfanget av petroleumsvirksomheten etter hvert minsker.

6. UTFORDRINGER OG VALGMULIGHETER FOR VIDEREUTVIKLING AV VELFERDSSAMFUNNET

6.1 Sammendrag

Endringene i befolkningens alderssammensetning trekker i retning av at utgiftene knyttet til etablerte velferdsordninger vokser vesentlig raskere enn skatteinntektene, selv uten forbedringer i velferdsordningene. Dette stiller offentlig sektor og den økonomiske politikken overfor store utfordringer.

Den forventede svekkelsen av offentlige finanser kan ikke møtes ved større skatteøkninger uten betydelig risiko for at skattegrunnlagene påvirkes i negativ retning. Mens økt beskatning av arbeid kan redusere arbeidstilbudet, kan høyere skatt på kapitalavkastning redusere skattegrunnlaget ved å gjøre det mindre lønnsomt å investere i Norge. Sammenhengen mellom skattesatser og skattegrunnlag har trolig blitt forsterket gjennom internasjonaliseringen av norsk økonomi. Det nære økonomiske samkvemmet med andre land setter grenser for hvor mye skattesatsene i Norge kan avvike fra skattesatsene i utlandet. Det norske skattenivået er i dag relativt høyt i europeisk sammenheng.

Beregningene i denne meldingen viser at tiltak for å stimulere arbeidstilbudet kan gi vesentlige bidrag til å møte utfordringene for offentlige finanser. Tiltak som samtidig reduserer tilgangen til trygde- og stønadsordninger vil være særlig viktige. Arbeidstilbudet kan økes ved at den enkelte arbeidstaker arbeider flere timer pr. uke, velger å utsette tidspunktet for pensjonering, fortsetter i deltidsarbeid som pensjonist, eller ved lavere sykefravær, redusert overgang til uføretrygd eller ved tidligere start i yrkeslivet. Endringer av skatte- og pensjonssystemet som øker den økonomiske gevinsten for den enkelte ved å arbeide, er viktige for å motivere til arbeid. Dessuten kan det gjøres endringer i

systemene for uføretrygd og sykepengesom bedrer incentivene til yrkesaktivitet der dette er et mulig alternativ. I denne sammenheng er det også aktuelt å vurdere alternative etterspørselsstimulerende tiltak som kan bidra til å få flere vanskeligstilte i arbeid og ut av fattigdom.

Ved siden av pensjonsutgiftene, representerer ordningene for syke og uføre de største utgiftene til overføringer. Det har i flere år vært sterk vekst i disse overføringene. Utgiftene kan begrenses ved å:

- Endre finansieringssystemet, slik at arbeidsgiver får sterkere incentiver til å utnytte arbeidsevnen til alle arbeidstakere.
- Bedre samordningen mellom trygd, arbeidsformidling og sosialhjelp.
- Skjerpe kravene som stilles vedrørende sykdom og uførhet for å oppnå trygd.
- Stramme inn praktiseringen av kravene.
- Stille krav til den enkelte (for eksempel møteplikt for sykemeldte).
- Skjerpe arbeidsgivers plikt til tilrettelegging av arbeidsplasser for personer med redusert funksjonsevne.
- Unngå at personer med helseproblemer venter unødige på relevante behandlingstilbud.

Med strammere offentlige budsjetter øker betydningen av å få mest mulig igjen for hver krone. Modernisering av offentlig sektor kan bidra til dette, ved å videre styrke rammebetingelser som stimulerer til effektivitet og brukerorientering. Nyere analyser av enkeltsektorer antyder et potensial for effektivisering på mellom 10 og 26 pst., dersom alle tjenesteleverandører var like effektive som den beste på sitt område. Blant tiltak som kan bidra til å realisere slike effektiviseringsgevinster, er konkurranseutsetting, reformer av finansieringssystemene, delegering og desentralisering av oppgaver, bedre arbeidskraftmobilitet mellom offentlig og privat sektor, samt endringer i kompetanse og innen organisasjon og ledelse.

Økt innslag av brukerbetaling for tjenester som i dag i hovedsak er offentlig finansiert, vil redusere finansieringsbehovet gjennom økte inntekter. I tillegg kan utgiftene gå ned som følge av mer kostnadstilpassede avveininger på etterspørselssiden.

Større årlig innvandring av grupper med høy yrkesdeltaking kan bidra til å bedre balansen mellom yrkesaktive og yrkespassive, og dermed også til å bedre offentlige finanser. Innvandringspolitikken har hatt, og skal ha, en humanitær begrunnelse. En betydelig del av innvandringen til Norge har som følge av det bestått av flyktninge- og familieinnvandring fra fattige land. Personer i disse gruppene har gjennomgående hatt lavere yrkesaktivitet enn befolkningen ellers, og dermed bidratt relativt mindre til den økonomiske verdiskapningen og finansieringen av offentlige utgifter.

Dersom en unnlater å gjennomføre nye tiltak, vil det økte finansieringsbehovet i offentlig sektor måtte dekkes opp ved å tære på kapitalen i Statens petroleumsfond. Dette svarer til strategien med gjeldsoppbygging

som mange EU-land fulgte på 1980-tallet og første halvdel av 1990-tallet. En slik strategi for å utsette nødvendige tiltak på utgifts- eller inntektssiden av offentlige budsjetter reduserer avkastningen av fondet og innebærer at behovet for tilpasninger lenger fram i tid øker sterkt. Dette drøftes nærmere i meldingens kapittel 6.

6.2 Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at de forventede endringene i befolkningssammensetningen de neste tiårene representerer en utfordring for det norske velferdssamfunnet.

Beregninger som presenteres i meldingen viser at produktivitetsveksten framover vil være viktig for hvor gode velferdsordninger vi vil ha råd til. Disse medlemmer mener at dette understreker betydningen av en politikk som vektlegger forskning, utdanning og verdiskaping.

Disse medlemmer viser til at høyere sysselsetting vil bidra til bedre offentlige finanser, og at pensjonssystemet og andre ordninger må innrettes slik at de stimulerer til arbeidsinnsats. Disse medlemmer mener at Regjeringen i meldingen legger et for ensidig fokus på økonomiske incentiver som skal motivere den enkelte arbeidstaker til å arbeide mer. Like viktig er det å legge til rette for at arbeidstakere, som av ulike årsaker har redusert yteevne, fortsatt kan delta i arbeidslivet fullt eller delvis. Her har også partene i arbeidslivet et ansvar. Arbeidet med et inkluderende arbeidsliv er en god begynnelse på dette.

Disse medlemmer viser til at sammenlignet med andre land er ikke skattenivået i Norge spesielt høyt. Disse medlemmer mener at gode fellestiltak på sentrale velferdsområder forutsetter et relativt høyt skattenivå, og at det er bred aksept og forståelse for dette i befolkningen. Samtidig er det viktig at skattesystemet støtter opp om investeringer, verdiskaping og sysselsetting. Økt mobilitet over landegrensene setter grenser for hvor høye skatter vi kan ha på kapital og arbeidskraft. Disse hensyn har betydning, ikke bare for skattenivå, men også for utformingen av selve skattesystemet. Disse medlemmer mener at det i lys av de utfordringene som skisseres i meldingen, ikke er riktig å gå inn for store skattelettelse framover. Store skattelettelse, slik Regjeringen har varslet, vil føre til at presset på offentlige finanser blir enda større enn det som skisseres i meldingen.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i meldingen peker på større privat ansvar for annen inntektssikring enn pensjon, som et element i en strategi for bærekraftige finanser. Disse medlemmer går mot en politikk der den enkelte skal dekke en større del av kostnadene ved for eksempel uførhet, sykdom og arbeidsledighet. Forslag som å ytterligere skjerpe kravene som stilles vedrørende sykdom og uførhet for å oppnå trygd, vil kunne ramme mennesker i en svært sårbar livssituasjon. Slike innstramminger vil lett føre til at de som har god økonomi vil satse på private ord-

ninger. For noen yrkesgrupper er det for eksempel mulig å forsikre seg mot arbeidsledighet. Slike private ordninger vil føre til økte forskjeller og undergrave fellesskapsløsninger. Disse medlemmer mener det er riktigere å satse på tiltak som bedrer samordningen mellom trygd, arbeidsformidling og sosialhjelp, og å skjerpe kravene til arbeidsgivers plikt til tilrettelegging av arbeidsplasser for personer med redusert funksjons- evne.

Disse medlemmer mener det er viktig å satse på en godt fungerende offentlig sektor og høy kvalitet på offentlig tjenesteproduksjon. I meldingen vises det til studier som indikerer et betydelig effektiviseringspotensial i offentlig sektor. Selv om en ikke skal se bort fra at det er et betydelig potensial i deler av offentlig sektor, må slike resultater tolkes med varsomhet. Særlig på områder som skole, sykehus og eldreomsorg kan det være vanskelig å måle effektivitet når det også skal tas hensyn til kvaliteten på tjenestene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at den forventede svekkelsen av offentlige finanser kan møtes med tiltak som stimulerer arbeidstilbudet. Særlig viktig er det at det legges til rette for at arbeidstakere som har muligheten kan arbeide flere timer per uke, velge å utsette tidspunkt for pensjonering, arbeide deltid som pensjonist, redusere sykefraværet eller starte yrkeslivet tidligere. Disse medlemmer viser til at den forventede svekkelse av offentlige finanser ikke kan møtes med større skatteøkning, uten risiko for at skattegrunnlaget påvirkes i negativ retning.

Disse medlemmer viser til at Samarbeidsregjeringen i perioden 2001-2005 har styrket satsingen på offentlige oppgaver innen velferd, helse og utdanning, samtidig som skatte- og avgiftsnivået er redusert. Disse medlemmer mener at skattereformen er viktig for å gi et mer rettferdig skattesystem og for å øke verdiskapingen i årene framover. Perspektivmeldingen viser et effektiviseringspotensiale knyttet til modernisering av offentlig sektor. Disse medlemmer mener at en politikk som fremmer verdiskaping kombinert med et fortsatt aktivt arbeid med modernisering av offentlig sektor vil skape rom for en videre satsing på prioriterte områder innenfor velferd og utdanning, samtidig med oppfølging av skattereformen.

Disse medlemmer vil understreke behovet for en pensjonsreform. Det er viktig at folk kan ha tillit til at folketrygden innfrir sine forpliktelser. Det må bli mer samsvar mellom hva den enkelte betaler inn til pensjonsordningen og hva man får tilbake. En svakhet ved dagens system er at den såkalte besteårsregelen ofte slår vilkårlig og urettferdig ut. Pensjonsreformen må også legge til rette for et inkluderende arbeidsliv og at folk kan stå lenger i jobb enn de gjør i dag. Som et ledd i å sikre bærekraft i pensjonssystemet må det innføres en ordning med levealderjustering (delingstall) som innebærer at pensjonsalderen i folketrygden, offentlige og private tjenstepensjoner, justeres med endring i forventet levealder. Løpende pensjoner må justeres med gjennomsnitt av lønns- og prisvekst.

Disse medlemmer ser det som viktig at reformen av pensjonssystemet gjennomføres på en måte som gjør at systemet opprettholder sin økonomiske bærekraft og at de som berøres av reformen får god tid til å tilpasse seg.

Disse medlemmer vil også understreke betydningen av å modernisere offentlig sektor og stimulere til effektivitet og brukerorientering.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at Regjeringen peker på større innslag av brukerbetaling for offentlige tjenester som et annet alternativ. Disse medlemmer mener at det på mange områder bør benyttes en viss grad av egenandeler eller gebyrer. Det er imidlertid viktig at egenandelene ikke blir så høye at deler av befolkningen utelukkes fra å benytte seg av tjenestene. Særlig når det gjelder barnehage, utdanning, helse- og sosialsektoren bør det være svært lave eller ingen egenandeler. Disse medlemmer har merket seg at også Regjeringen ser ulemper ved økt satsing på egenbetaling for offentlige tjenester. I meldingen pekes det på at betalingsvilligheten for skatt kan reduseres dersom store grupper må betale for tjenester som tidligere var gratis og at en overgang til behovsprøving vil medføre økte administrasjonskostnader. Disse medlemmer vil understreke at en utvikling der det offentlige overlater ansvaret for helse, omsorg for barn og eldre og høyere utdanning til privat sektor, vil representere et verdimeslig brudd med de bærende prinsipper som har ligget til grunn for utviklingen av det norske velferds-samfunnet fram til nå.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kystpartiet mener også at hensynet til langsiktighet og forutsigbarhet tilsier at større systemendringer må behandles uavhengig av de årlige statsbudsjett, slik at Stortinget får anledning til å vurdere systemenes egnethet uavhengig av krav til budsjettimplementering. Dette vil sikre en langt mer forsvarlig behandling av viktige reformer og det gjør oppfølgingen av dem langt mer forutsigbar.

Selv om det var delte meninger om innholdet i Regjeringens skattemelding, var det fornuftig at Stortinget først behandlet prinsippene i skattesystemet, før de delvis implementeres i lovgivningen gjennom årlige budsjettbehandlinger.

Tilsvarende er det fornuftig av Regjeringen å legge frem pensjonsmeldingen uavhengig av statsbudsjettet.

Disse medlemmer vil også peke på behovet for mer langsiktig budsjettering.

Handlingsfriheten gjennom finanspolitikken er avhengig av muligheter for omdisponeringer og tidsforskyvninger av midler over statsbudsjettet. Med dagens system innebærer dette at gjennomføringen av vedtatte og ønskede reformer kan redusere handlefriheten i budsjettpolitikken, fordi man har ambisjoner om å dekke inn reduserte inntekter eller økte utgifter samme budsjettår. Dette er i seg selv det største hinder for at vi i dag ikke gjennomfører helt nødvendige reformer i den økonomiske politikken. Vi har et økende behov for å

bedre kontrollen med utviklingen av budsjettet, skape mer forutsigbare rammebetingelser for de virksomheter som får sine økonomiske rammer fastlagt gjennom statsbudsjettet og for norsk næringsliv, men også for å få gjennomført omfattende reformer. Mange slike reformer er krevende å få gjennomført i et ettårig budsjettperspektiv, og i mangel på evne til kortsiktig inndekning ender man opp med at reformer legges på is, til tross for at de over tid har en effektiviserende og innsparende effekt på økonomien.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at det norske skattenivået er relativt høyt i europeisk sammenheng. Høy skatt på arbeidsinntekt bidrar til å holde arbeidsledigheten oppe fordi det stenger arbeidsføre ute fra arbeidsmarkedet ettersom kostnaden på arbeidskraft er unødige høy. Et høyt skattenivå, både på kapital og lønnsinntekt, gjør det også mindre lønnsomt å investere i Norge. Foruten å motvirke at samfunnsnyttige oppgaver blir utført på grunn av store skattekiller, bidrar det høye skattenivået til en betydelig svart økonomi.

Den samfunnsmessige utviklingen, som med størst sannsynlighet innebærer flere eldre og færre yrkesaktive, er et sterkt argument for å legge forholdene til rette for å få flest mulig i arbeid i et konkurransedyktig og bærekraftig næringsliv med trygge arbeidsplasser. Samtidig taler utviklingen også for uunngåelige innstramminger i ulike trygdeordninger. Samtidig fremstår det som innlysende at effektiviseringspotensialet i offentlig sektor må nyttiggjøres til det beste for befolkningen. Denne sektoren er for stor, og jo lenger man lukker øynene for dette, dess mer smertefull blir den forestående omstilling. Regjeringen antyder i meldingen et effektiviseringspotensial på mellom 10 og 26 pst. i offentlig sektor. Mye av denne effektiviseringsgevinsten kan hentes gjennom en velorganisert og velfungerende offentlig sektor, men incentiver til å oppnå forbedringer, vilje til å gjennomføre omstillinger og tilrettelegging for konkurranse vil spille en avgjørende rolle for bevaring av velferdssamfunnet.

Disse medlemmer mener at hovedutfordringen og det viktigste fokus i den økonomiske politikken må være økonomisk vekst.

En høyere vekstrate vil ha betydelige konsekvenser med hensyn til den generelle velferdsutviklingen. Det er derfor vesentlig med en økonomisk politikk som mobiliserer ressurser og øker effektiviteten og som på lang sikt har ambisjoner om at Norge skal være ledende i produktivitet utviklingen internasjonalt.

Høyere vekst i BNP gir folk et høyere velferdsnivå. Det høyere velferdsnivået vil synliggjøres gjennom høyere disponible inntekter for husholdningene, og et langt bedre offentlig tjenestetilbud.

Økonomisk vekst fremmes av politikk som stimulerer folk til å arbeide, og av politikk som gjør at produktiviteten øker. Produktiviteten vil øke ved at det legges til rette for økte investeringer i norsk økonomi, og at den kapital og arbeidskraft som er tilgjengelig brukes på en mer effektiv måte.

Disse medlemmer vil peke på noen hovedområder:

- lavere skatte- og avgiftssatser
- en aktiv styrking av produktiviteten i offentlig og skjermet sektor
- en aktiv innovasjonspolitik som styrker innovasjonsnivået og innovasjonsevnen i alle deler av næringslivet
- en utdanningspolitikk som gir oss internasjonalt konkurransedyktig utdanningssystem
- en forskningspolitikk som skaper forutsetninger for ny verdiskapning
- en infrastrukturpolitikk som sikrer den transportmessige og elektroniske infrastruktur som næringslivet har behov for
- en energipolitikk som sikrer stabil tilgang på kraft til konkurransedyktige priser
- en arbeidsmarkedspolitikk med vekt på lokale oppgjør som sikrer fleksibilitet og omstilling.

Disse medlemmer mener at det er et betydelig effektiviseringspotensial i offentlig sektor. Og da er det også grunn til å sette søkelyset på effektiviteten i offentlig sektor. Den har over tid ekspandert kraftig i Norge, og legger beslag på en stadig større del av BNP. Dette har ført til et uakseptabelt høyt skatte- og avgiftstrykk, samtidig som det i mange tilfeller ikke er god nok kvalitet på de tjenester offentlig sektor produserer. Hittil har løsningen vært å putte stadig mer penger inn i sektoren, fremfor å se på selve organiseringen og effektiviteten. Dette har opprettholdt ineffektive strukturer og gitt samfunnsøkonomisk suboptimale løsninger.

Myndighetene har et stort ansvar hva gjelder å forvalte folks skattepenger på en forsvarlig måte. Det betyr at ressursene først og fremst må settes inn i tjenesteytende virksomhet, fremfor administrasjon og byråkrati.

Effektivitet er først og fremst et spørsmål om å oppnå resultater, fortrinnsvis med mindre ressursinnsats. Offentlig sektor er selvsagt noe annet enn en vanlig bedrift, da den har ansvar for en rekke fellesgoder, inntektsfordeling og ofte opptrer som et korrektiv til privat sektor.

Men det er likevel flere muligheter for effektivisering:

- kostnadseffektivisering: frembringe offentlige tjenester billigere enn i dag
- resultat effektivisering: oppnå overordnede politiske mål billigere ved å fordele innsatsen på ulike områder på en annen måte enn i dag
- kost/nytte-forbedringer: omprioritere fra områder hvor den siste kronen i innsatsen kaster lite av seg til områder hvor ekstra innsats kaster mye av seg.

Markedsøkonomien har vist oss at konkurranse er et effektivt virkemiddel for å oppnå større effektivisering og ikke minst et godt vare- og tjenestetilbud til rimelige priser. Derfor bør også offentlige tjenester konkurran-

sestimuleres. Det er ingen grunn til at oppgaver som det offentlige har ansvaret for må utføres i offentlig regi. Det offentlige bør konsentrere seg om finansiering av tjenestene og derved overlate til private å produsere dem.

Disse medlemmer vil peke på at den viktigste fordelene med større grad av markedsstyring for flere av de offentlige velferdstjenester, er at det gir brukerne valgfrihet. Det er brukerne som gjennom sine valg avgjør hvem som gir et godt tilbud.

Disse medlemmer vil også understreke at det er forskjell på konkurransestimulering og privatisering. Konkurransestimulering innebærer at det er flere tilbydere av en tjeneste og at det dermed eksisterer et marked, mens privatisering av offentlige tjenester der det kun finnes en privat tilbyder er noe ganske annet.

Disse medlemmer vil peke på at til tross for at offentlige utgifter har økt sterkt gjennom flere år, har forbrukerne blitt mindre fornøyd. Konkurransestimulering og fristilling har vært en økende trend over hele verden fordi man antar at det kan løse noen av problemene.

Det er ingen tvil om at konkurransestimulering effektiviserer offentlig sektor. Strammere offentlig økonomi, teknologisk utvikling, økt internasjonalisering og konsekvenser av endrede internasjonale rammebetingelser er årsaker til økende bruk av konkurransestimulering. Samtidig er kravet til å tilfredsstille brukernes behov, herunder valgfrihet og fleksibilitet i tjenestetilbudet større. Demografiske endringer og forventninger om lavere inntekter fra petroleumssektoren vil øke behovet for effektivisering av offentlig sektor.

Disse medlemmer vil peke på at internasjonalt har konkurranseeksponering falt sammen med et sterkere finansielt press på offentlig sektor. OECD har uttalt at når det offentlige ikke konkurrerer i et marked, vil det ha en tendens til å være mindre effektiv og mindre brukerorientert. Det å eksponere den offentlige tjenesteproduksjon for konkurranse i et marked fremmer effektivitet og omstilling i samsvar med brukernes behov.

Internasjonale erfaringer indikerer at anbuds konkurranser normalt leder til kostnadsbesparelser på mellom 10 og 30 pst. Det er heller ikke registrert tendenser til at private er dårligere til å tilrettelegge arbeidssituasjonen enn det offentlige, og lønnsnivået er like bra eller bedre i de private virksomhetene.

Disse medlemmer vil likevel understreke at den kvalitet som oppnås henger sammen med den kvalitet som bestilles gjennom anbuds kontrakten. Dersom målene ikke nås er ikke hovedproblemet at tjenesteleverandøren ikke følger kontrakten, men at det offentlige ikke spesifiserer kontrakten på en god nok måte. Disse medlemmer vil derfor be Regjeringen legge betydelig vekt på å styrke denne kompetansen i offentlig sektor.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Kystpartiet understreker at de økonomiske og sosiale forskjellene mellom mennesker må reduseres. Målet er et samfunn der makt, goder og

plikter er rettferdig fordelt. Hver enkelt må i større grad være med på å fatte beslutninger i saker som angår den enkelte.

Disse medlemmer påpeker at en av de største kvalitetene ved det norske samfunnet er at det bor mennesker i hele landet. Dagens desentraliserte bosettingsmønster er under press. Sentraliseringskreftene er sterkere enn noensinne. En overordnet målsetting for disse medlemmers politikk skal være å motvirke sentraliseringen av samfunnet og legge til rette for å beholde hovedtrekkene i dagens bosettingsmønster.

Høyresidas alternativ er en kapitalisme med uhemmet konkurranse og økonomisk vekst, som fører med seg større ulikhet, en voksende klimatrussel og en omfattende konsentrasjon av makt og penger.

Disse medlemmer vil ha offentlige tjenester underlagt folkevalgt kontroll og styring.

Gode fellesskapsløsninger er bare mulig gjennom rettferdig skattlegging. Det vil innebære skattelette for dem med lave inntekter, og høyere skatt for dem som tjener mest. Disse medlemmer understreker at dette krever politisk styring og vilje til omfordeling - fra dem som har mye til dem som har lite.

Men disse medlemmer påpeker samtidig at en forutsetning for videreutvikling av velferdsstaten er en tilfredsstillende økonomisk utvikling. Det må derfor legges til rette for fortsatt øking av produktiviteten i norsk økonomi.

Disse medlemmer understreker at fattigdom ikke er akseptabelt i et av verdens rikeste land. Ingen barn skal vokse opp i fattigdom. Kamp mot fattigdom krever satsing på brede velferdstiltak, i tillegg til mer målrettede virkemidler. Det er viktig at de målrettede virkemidlene blir utformet slik at de ikke blir fattigdomsfeller.

I dag styres for mye av menneskenes liv av markedskreftene. Frihet for markedet begrenser enkeltmenneskets frihet. Kollektive velferdsordninger bidrar til menneskers livsutfoldelse og deltakelse i samfunnet. Disse medlemmer viser til at et sterkt fellesskap er en forutsetning for individuell frihet og nærhet til politiske beslutninger.

Disse medlemmers mål er rettferdig fordeling, både mellom dem som lever i dag, og med kommende generasjoner.

7. RESSURUTNYTTELSE, STABILITET OG OMSTILLINGSEVNE PÅ MELLOMLANG SIKT

7.1 Sammendrag

I kapittel 7 i meldingen drøftes ressursutnyttelse, stabilitet og omstillingsevne på mellomlang sikt. De langsiktige analysene i denne meldingen forutsetter at bedriftene, husholdningene og myndighetene lykkes med å utnytte de mulighetene som produktivitetutviklingen og tilgangen på arbeidskraft og andre ressurser gir. Historiske erfaringer fra vårt eget og andre land har imidlertid vist at uventede hendelser kan sette økonomiens omstillingsevne på prøve. Slike endringer kan ha en varig karakter, som introduksjon av nye produkter,

ny teknologi og nye organisasjonsmønstre, eller være av mer forbigående art. Variasjoner i ressursutnyttelsen er problematiske i et kort- og mellomlangsigte perspektiv, men kan også føre til inntektstap for samfunnet og en svekkelse av offentlige finanser på lengre sikt. Erfaringer fra OECD-området antyder at land med store svingninger i aktivitetsnivået har hatt noe lavere ressursutnyttelse og litt svakere vekst over tid enn land med en mer stabil utvikling.

Fram til 1970-tallet fulgte konjunkturbevegelsene i norsk økonomi i stor grad de internasjonale konjunktursvingningene. Endringer i etterspørselsimpulsene mot eksportnæringene bidro, gjennom endringer i inntekter og investeringer, til konjunkturbevegelser i hele økonomien. Samtidig bidro tilpasninger i lønns- og inntektsdannelsen til å dempe utslagene i aktivitetsnivået i konkurranseutsatt virksomhet. Også de siste 30 årene har internasjonale konjunkturbevegelser hatt betydning for kapasitetsutnyttingen i norsk økonomi, men konjunktursvingningene i denne perioden har likevel i større grad enn tidligere blitt utløst av innenlandske forhold. Svingningene har også økt sammenliknet med mønsteret fram mot 1970. En viktig forklaring er den økte betydningen av petroleumssektoren for norsk økonomi. Tilpasningen til et markedsbasert regime for penge- og kredittpolitikken ga også betydelige konjunkturutslag. Finanspolitikken har gjennom de siste 10-15 årene gitt viktige bidrag til å stabilisere konjunktursvingningene i norsk økonomi.

Fram mot 2010 er det først og fremst utviklingen i nettoeksporten og relativt sterk vekst i husholdningenes etterspørsel som antas å gi vekstimpulser til fastlandsøkonomien de nærmeste årene. Investeringene i fastlandsforetakene antas å vokse om lag på linje med den underliggende utviklingen gjennom de siste 30 årene. Beskjedne etterspørselsimpulser fra finanspolitikken og nedgang i oljeinvesteringene kan på sin side isolert sett bidra til å dempe veksten i fastlandsøkonomien. Samlet sett viser de mellomlangsigte framskivingene i denne meldingen en balansert utvikling for norsk økonomi i årene fram mot 2010.

I de mellomlangsigte framskivingene er utviklingen i den kostnadmessige konkurranseevnen forenlig med at arbeidsledigheten vil holde seg på et relativt lavt nivå. Dersom næringslivet i mindre grad lykkes med å omstille virksomheten knyttet til økt internasjonal konkurranse og endringer i sammensetningen av innenlandsk etterspørsel, vil veksten i aktivitetsnivået og utnyttelsen av våre samlede ressurser kunne bli en annen enn vist i denne meldingen. Det er også usikkerhet knyttet til utviklingen i oljeinvesteringene og husholdningenes spareatferd.

Beskrivelsen av de langsiktige utviklingstrekkene i denne meldingen illustrerer et behov for tilpasninger i den økonomiske politikken for å sikre langsiktig bærekraft i offentlige finanser. Hvis slike tilpasninger skjer brått, kreves det god omstillingsevne i økonomien for å unngå lengre perioder med lav kapasitetsutnyttelse og tilhørende risiko for mer varig reduksjon i produksjonspotensialet. Kostnadene knyttet til arbeidsledighet og svak ressursutnyttelse kan imidlertid reduseres

dersom de ulike delene av den økonomiske politikken spiller på lag. Mulighetene for å stabilisere konjunktursvingningene gjennom budsjettpolitikken begrenses av hensynet til det finanspolitiske handlingsrommet lengre fram i tid. Dette stiller høye krav til pengepolitikken for å oppnå stabiliseringspolitiske mål. God omstillingsevne vil i betydelig grad kunne avlaste byrdene på den makroøkonomiske politikken. Det er derfor av stor betydning at også politikken på andre områder bidrar til å opprettholde og øke økonomiens omstillingsevne og fleksibilitet.

7.2 Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre deler Regjeringens vurdering av betydningen av god omstillingsevne for å kunne avlaste byrdene på den makroøkonomiske politikken, og for å sikre en god ressursutnyttelse og balansert utvikling. Det er av stor betydning at politikken på flere områder bidrar til å opprettholde økonomiens omstillingsevne og fleksibilitet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at veksten i norsk økonomi er god. Ved siden av internasjonale forhold, er det særlig lav rente og høy inntektsvekst som stimulerer privat forbruk og boliginvesteringer. Regjeringens opplegg for store skattelettelser vil ytterligere stimulere det private forbruk, mens rommet for vekst i offentlig konsum og investeringer blir begrenset. I framskrivningene som presenteres i meldingen blir den gjennomsnittlige veksten i privat konsum og boliginvesteringene 3,1 pst. i perioden 2004-2010, mens tilsvarende tall for offentlig etterspørsel er 1,4 pst. Disse medlemmer mener at en slik ubalansert vekst ikke er ønskelig, og vil derfor ikke gå inn for å gi store skattelettelser framover. Disse medlemmer viser til at selv om Norge er inne i en periode med god økonomisk vekst, er situasjonen på arbeidsmarkedet ikke tilfredsstillende. Det må derfor satses enda sterkere på tiltak for å få ned ledigheten.

Disse medlemmer viser til at land med store svingninger i aktivitetsnivået gjennomgående har hatt dårligere ressursutnyttelse og noe svakere vekst over tid enn land med en mer stabil utvikling. Finanspolitikken har gitt et viktig bidrag til å stabilisere konjunktursvingningene de siste 15 årene, og skal fortsatt gjøre det. Også pengepolitikken har en oppgave i å stabilisere produksjon og sysselsetting.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i perioden 2002-2005 har brukt vesentlig mer oljepenger enn det handlingsregelen legger opp til. I årene framover er det viktig å komme tilbake på den banen som følger av handlingsregelen. Dette vil være en utfordring, fordi det innebærer at det ikke er rom for økt bruk av oljepenger. Disse medlemmer mener at det på denne bakgrunn ikke er riktig å legge opp til store skattelettelser, slik Regjeringen gjør.

Disse medlemmer viser til at sammen med gjennomføringen av stabiliseringspolitikken, er evnen til omstilling avgjørende for hvordan konjunkturedrin-

ger og etterspørselssjokk virker inn på økonomien på kort og mellomlang sikt. Disse medlemmer vil understreke betydningen av et godt fungerende arbeidsmarked og et godt samarbeid mellom partene i arbeidslivet som viktig for en balansert utvikling i norsk økonomi. Videre er det sentralt å føre en politikk som stimulerer til økt forskning og innovasjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kystpartiet viser til at god ressursutnyttelse avhenger av evnen til å omstille seg for hele tiden å være best mulig rustet til å møte konjunktursvingninger og endrede forutsetninger. Finanspolitikken bidrar til å stabilisere konjunktursvingninger er viktig, og man må ikke minst evne å lære av historien for å mestre fremtiden. Disse medlemmer viser til at evnen til omstilling fremmes gjennom desentralisering, og ikke gjennom en politikk basert på sentral planlegging og styring hvor myndighetene mangler rasjonelle kriterier for å prioritere mellom ulike mål.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at veksten i etterkrigstiden kom på tross av, ikke på grunn av, myndighetenes forsøk på å styre utviklingen. Etablerte virkemidler gjennom selektiv industripolitikk er politisk vanskelig å få endret eller fjernet, og hemmer således i stor grad omstillingsevnen.

Disse medlemmer viser for øvrig til sine øvrige merknader i denne innstilling.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti understreker betydningen av å unngå sterke variasjoner i aktivitetsnivået og sysselsettingen i norsk økonomi. Arbeidsledighet er en ulykke, både for den enkelte og for samfunnet. Det er også en enorm sløsing med samfunnets viktigste ressurs, og er dermed den største trusselen mot velferdsstaten. Disse medlemmer går derfor inn for en økonomisk politikk som utjevner konjunktursvingningene i økonomien for å sikre full sysselsetting og stabilt aktivitetsnivå.

Disse medlemmer har merket seg at en av de sterke bidragsyterne til svingningene i norsk økonomi er nivået på oljeinvesteringene. Som eksempel kan nevnes den sterke veksten i oljeinvesteringene i 2004 og 2005. Fra et allerede høyt nivå på 63 mrd. kroner i 2003 økte nivået til 69 mrd. kroner i 2004 og er estimert til 78 mrd. kroner i 2005 (2001-kroner). Videre framover forventes det kraftig nedgang til 44 mrd. kroner i 2008. Leverandørindustrien må nå produsere alt hva remmer og tøy kan klare. Sannsynligvis må arbeidskraft hentes fra andre næringer og utlandet for å få gjennomført oppdragene. Få år senere vil ordrebøkene være tynne, med permitteringer og arbeidsledighet som resultat.

Som alternativ til en slik berg- og dalebane i aktivitetsnivået, går disse medlemmer inn for å skyve noen av investeringene som er planlagt under den nåværende høykonjunkturen, fram i tid. Konsekvensen for norsk økonomi blir et noe lavere tempo i oljeutvinnin-

gen, men også mindre problemer med presstendenser i denne sektoren nå, og bedre utnyttelse av ressursene både i denne sektoren og økonomien som helhet på sikt.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kystpartiet mener at den økonomiske politikken bør legge vekt på å glatte ut konjunkturer og legge forholdene til rette for høy kapasitetsutnyttelse i økonomien. Disse medlemmer viser til at store svingninger og liten stabilitet i den økonomiske utviklingen gjerne går i hop med lavere vekst og høyere arbeidsledighet. En mer stabil økonomisk utvikling er med andre ord samfunnsøkonomisk gunstig all den tid den muliggjør en mer effektiv utnyttelse av ressursene.

Disse medlemmer mener at finanspolitikken bør brukes aktivt for å bidra til konjunkturregulering. Disse medlemmer viser til at gode offentlige finanser i større grad enn i mange OECD-land gjør dette mulig. En aktiv motkonjunkturpolitikk krever samtidig politisk evne og vilje til å finanspolitisk stramhet når konjunktorene snur og veksten tiltar på ny. Denne utfordringen kan lettes dersom den aktive finanspolitikken i nedgangstider i særlig grad består av økte og naturlig tidsavgrensede investeringer i stedet for økninger i offentlig konsum. For å gjøre den automatiske finanspolitiske stabiliseringen mest mulig virkningsfull, er det viktig å sikre brede skattegrunnlag. Da vil skattesystemet lettere fange opp og offentlige budsjetter automatisk motvirke sterke konjunktur- endringer.

Disse medlemmer viser til at pengepolitikken ble lagt om i 2001, og under det nåværende regimet har fått et relativt større ansvar for konjunkturregulering enn før. Senterpartiet mener det kan være fornuftig å gjennomføre en grundig og politisk uavhengig evaluering av denne politikken. Dersom det pengepolitiske handlingsrommet i praksis er lite, kan det være rasjonelt på ny å tildele finanspolitikken en mer aktiv rolle i konjunkturreguleringen.

På sikt er evne til omstilling i vid forstand avgjørende for inntekts- og velstandsni vået i Norge. Utstrakt handel med utlandet, bred deltakelse i internasjonale forsknings- og utdanningssamarbeid er åpenbart viktig i så måte. Likeledes evnen til å ta risiko mer generelt: Vil- ligheten til å investere i utdanning med usikker avkastning, etablere nye bedrifter mv. Muligheten til å ta slik risiko øker med utbredelse av sosiale sikkerhetsnett. Nettopp dette gunstige samspillet mellom god offentlig velferd og private initiativ og valg må være et mål for den økonomiske politikken å bidra til.

Komiteens medlem fra Senterpartiet konstaterer at det også i denne innstilling er svært bred enighet om at arbeidskraftressursen er den suverent største komponent i landets nasjonalformue. Det er også bred enighet om at det finnes en betydelig arbeidskraftreserve som bør og kan tas i bruk både med tanke på økt verdiskaping og fordi adgang til arbeidslivet er en viktig del av den enkeltes velferd. Dette medlem mener på denne bakgrunn at det trengs økt

politisk fokus på størrelsen av arbeidskraftreservene og tiltak for å ta disse i bruk, og at det derfor bør gis en utvidet omtale knyttet til den årlige budsjettframlegging. Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge fram et særskilt arbeidskraftvedlegg til hvert statsbudsjett der det gjøres rede for størrelsen på arbeidskraftreservene og en samlet presentasjon av tiltak som foreslås på ulike sektorer for at disse reservene kan tas i bruk."

8. BÆREKRAFTIG UTVIKLING

8.1 Sammendrag

I Nasjonalbudsjettet 2004 la Regjeringen fram Nasjonal Agenda 21, den nasjonale handlingsplanen for bærekraftig utvikling. Dette reflekterte Regjeringens syn om at bærekraftig utvikling må knyttes til sentrale politisk-økonomiske dokumenter.

I handlingsplanen legges det avgjørende vekt på at verdiskapingen skjer innenfor rammene av en bærekraftig utvikling. En økonomisk utvikling bygget på bærekraftige produksjons- og forbruksmønstre framstår som et overordnet strategisk mål i arbeidet med bærekraftig utvikling. Dette arbeidet må ha en langsiktig horisont og må derfor tuftes på langsiktige analyser. Perspektivanalysen i denne meldingen presenterer oppdaterte vurderinger av viktige internasjonale utviklingstrekk og analyser av langsiktige utviklingstrekk for Norge knyttet til befolkning og økonomi, samt anslag for nasjonalformuen og nye framskrivninger av utslipp til luft.

I handlingsplanen ble det gitt en bred omtale av betydningen av bærekraftig utvikling, Regjeringens målsettinger på de sentrale politikkområdene og viktige problemstillinger i oppfølgingen av planen. Handlingsplanen følges i første rekke opp i det enkelte departements meldinger og proposisjoner som omhandler konkrete politikkforslag knyttet til bærekraftig utvikling. Oppfølgingen av handlingsplanen ble også omtalt i Nasjonalbudsjettet 2005.

Regjeringens handlingsplan presenterte et foreløpig og begrenset sett indikatorer på områder som er sentrale for bærekraftig utvikling. I desember 2003 ble det nedsatt et ekspertutvalg for å videreutvikle arbeidet med indikatorne. Utvalget vil legge fram sin utredning tidlig i 2005. Årlige rapporter om hvordan indikatorne utvikler seg vil være et viktig grunnlag for myndigheter og andre for å vurdere utviklingen.

8.2 Komiteens merknader

Komiteen tar dette til orientering.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti understreker at bærekraftig utvikling er en grunnfestet del av disse medlemmers politikk, og rommer et absolutt krav om solidaritet med kommende generasjoner. En politikk for bærekraftig utvikling innebærer vern av livsnødvendige miljøressurser og en forsvarlig forvaltning av naturressursene. Hovedutfordringen er at de rikeste av jordas befolkning

belaster miljøet og ressursene så sterkt at de andre ikke får rom til velstandsvekst uten at jordas tålegrenser sprenses. På flere områder er disse grensene allerede overskredet. I tillegg rammer miljødeleggelse hardest dem som har minst mulighet til å tilpasse seg endringer.

Skal vi løse miljøutfordringene, må vi:

- Opprettholde biologisk mangfold og kulturlandskap.
- Stanse forurensningen, spesielt av miljøgifter og klimagasser og av luftforurensning i særlig utsatte områder.
- Redusere forbruket vårt og spesielt begrense bruk av ikke-fornybare ressurser og unngå overforbruk av fornybare.

Disse medlemmer viser til at disse miljøutfordringene krever endringer både i produksjons- og forbruksmønstre. En mer miljøvennlig politikk innebærer blant annet redusert forbruk av naturressurser, og kraftige reduksjoner i utslippene av klimagasser. I tillegg må vi produsere mat på en mer miljøvennlig måte og ta vare på naturens mangfold.

Globale miljøutfordringer krever internasjonalt samarbeid. Disse medlemmers mål er at Norge blir et foregangsland i miljøspørsmål. Det innebærer at Norge er drivende i det internasjonale miljøarbeidet, og er villig til å gå foran for å finne løsninger på miljøproblemer nasjonalt.

Varepriser og rammebetingelser for næringsliv og produksjon skal gjenspeile miljøkostnadene. Å investere i miljø skal være lønnsomt. Den teknologikunnskapen vi har i Norge, bør videreutvikles offensivt og planmessig. Disse medlemmer ønsker å utvikle en strategi der man gjennom et samspill mellom det offentlige og næringslivet satser på forskning og utvikling og gjennomføring av miljøtiltak, som kan bidra til å opprette et teknologisk forsprang. Slike forsprang kan brukes til å utvikle høyere miljøstandarder og sette standarden når regler for best tilgjengelig teknologi skal fastsettes.

Det skal lønne seg å være miljøvennlig. Disse medlemmer vil derfor innføre et grønnere skattesystem. Det innebærer lavere skatt på arbeid og økt skatt på energiforbruk av ikke-fornybare ressurser, transport og avfall. Det er imidlertid samtidig viktig å ivareta det fordelingspolitiske perspektivet i skattesystemet. Fordeling og miljø må gå hånd i hånd for å sikre bred folkelig støtte for miljøpolitikken. Det må tas hensyn til konsekvensene for lokal syssel- og bosetting. Et grønt skattesystem må kombineres med kvotesystemet i Kyoto-avtalen. Disse medlemmer ønsker ikke et system med kjøp og salg av CO₂-kvoter som fritar Norge for faktiske utslippsreduksjoner. Det viktigste

for disse medlemmer er ikke hvilket virkemiddel som brukes for å redusere forurensningen, men at det faktisk skjer en reduksjon. Tiltak i Norge skal stå for hoveddelen av bidragene til å oppfylle Norges Kyotoforpliktelser til reduksjon i utslipp av klimagasser. Dette skal blant annet være CO₂-deponering og -injeksjon i Nordsjøen.

Disse medlemmer understreker at Nasjonal Agenda for bærekraftig utvikling skal være et styrende premiss i den øvrige politikken. Tiltak som ikke er forenlige med en bærekraftig utvikling, kan ikke gjennomføres. Et eksempel på dette er prosjektet Grønn stat som skal sørge for at offentlige innkjøp bidrar til en bærekraftig utvikling.

Gjennom en kraftig satsing på ny fornybar energiproduksjon og enøk og miljøvennlig energiomlegging i næringslivet og husholdningene, skal produksjonen av slik energi innen 2010 økes med 20 TWh.

En rekke andre tiltak må gjennomføres for å sikre bærekraftige utvikling:

- Nasjonale mål for opprydding og fjerning av miljøgifter skal nås.
- Vern av strandsonen og allemannsretten skal styrkes.
- Det skal satses på grønt reiseliv og bærekraftig næringsutvikling.
- Vernet av det biologiske mangfoldet skal økes.
- Det skal satses på kollektivtrafikk, særlig i og rundt de store byene og en overgang av godstransport fra vei til tog og båt.
- Norsk bistand og fredsarbeid skal ha en klar miljøprofil.

9. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Senterpartiet:

Stortinget ber Regjeringen legge fram et særskilt arbeidskraftvedlegg til hvert statsbudsjett der det gjøres rede for størrelsen på arbeidskraftreservene og en samlet presentasjon av tiltak som foreslås på ulike sektorer for at disse reservene kan tas i bruk.

10. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

St.meld. nr. 8 (2004-2005) - om perspektivmeldingen 2004 - utfordringer og valgmuligheter for norsk økonomi - legges ved protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 10. mars 2005

Siv Jensen
leder og ordfører

